TAVS PARAUGS — KARAVĪRS

8

1944

LATVJU JAUNATNE

Skarbā laikā

VERONIKA STRĒLERTE

Divus gadu desmitus bijām nodzīvojuši Latvijas saules siltajā pavēnī. Tiem, kas bija auguši šī laika skolās un kam jēdziens „mūžīgā Latvija" nozīmēja pašsaprotamu patiesību, boļševiku valdīšanas gads izlikās kā baigs sapnis, cilvēka prātam neaptveramsun neizdibināms. Cits pēc cita sabruka un tika iznīcināti principi, uz kuriem balstījās viss līdz šim uzceltais un nākotnē iecerētais. Mūsu patriotiskajam ideālismam bija pēkšņi jāsaduras ar skarbām politiskām reālitātēm, mūsu lepnajam garam rūgti nācās atzīt, ka territoriāli esam tikai labības grauds starp milzīgiem dzirnakmeņiem un ka nepietiek ar mūsu seno kultūru un patstāvības tieksmēm, lai eksistētu kara stichiju sabangotajā Eiropā.

Mūsu miermīlīgā, darbīgā un mākslinieciski apdāvinātā tauta bija domājusi gan par savas labklājības un kultūras celšanu, bet ne par laiku, kad kara taure atskanēs arī pie viņas robežām. Savu senču varenībā spoguļodamies, bērnišķīgā priekā apjēgdami sevi kā nāciju, kam ir savs uzdevums virs zemes, aizvērām acis tuvīno austrumu draudu priekšā. Tad kādā dienā tās ieplētās lielas un izbaiļu pilnas, lai izsapņotu baigās īstenības fantastisko sapni.

Šis viens gads, kurā sarkanie viesuļi aizpūta tik daudz vērtību, apdzēsa tik daudz dzīvību, bija svētīgs tai ziņā, ka tas mūs uz visiem laikiem izdziedināja no neveselīgām, mīkstčaulīgām ilūzijām. Reizi par visām reizēm sapratām, ka lielās politikas aplēsumos neesam nekas cits, kā tikai territorija ar auglīgu zemi un pieeju pie Baltijas jūras. Reizi par visām reizēm mums kļuva skaidrs, ka tas, ka esam latvieši un gribam dzīvot savā valstī, ir svarīgi tikai mums pašiem, nevienam citam. Šī laika notikumu norisē izšķirīgo vārdu saka militāras varas, un kamēr mēs gļēvi, rokas klēpī salikuši, cerēsim uz likteņa labvēlību, mēs beigsim eksistēt kā tauta un būsim vairs tikai lielvalstu iekāres un tirgošanās objekts.

Lielo un skaisto vārdu laiks ir pagājis. Mēs esam dzejojuši un sapņojuši par mūžīgo Latviju, tagad tā no mums prasa, lai mēs to apliecinām darbos. Lai nesakām, ka mūsu spēks par vāju un iespējas par niecīgām. Miesīgi un garīgi esam vesela un stipra tauta ar skaidru galvu un domāšanu. Briesmas, kādas mums draud pašlaik, ir tik lielas un jūtamas, ka nav vairs neviena vienaldzīgā un remdenā. Mūsu dzīvību grib iznīcināt tumša un baismīga vara, kas uzglūn visai civilizētai Eiropai. Nožēlojami ir tie, kas šādā brīdī vispirms domā par savu personisko drošību, it kā atsevišķa cilvēka izglābšanās kaut ko nozīmētu visas tautas bojā iešanā. Ar to nav domātas sievietes un bērni, kuŗus būtu neprātīgi atstāt kaujas uguns tuvumā. Te jāmin veselas ļaužu grupas nostāja, kas labāk dzīvo bez Latvijas nekā mirst par to. Varbūt viņi ir mīlējuši savu dzimteni, tāpat kā mēs mīlam skaistu dabas ainavu, no kuŗas bez ciešanām varam šķirties kuŗu katru brīdi. Bet dzīves nepieciešamība šī tēvzeme viņiem nav bijusi. Tā nav viņiem ne kā ūdens, ne gaiss, bez kā tie nosmaktu un nomirtu slāpēs, tā ir tikai telpa, kur tiem bijis savā laikā lemts ērti dzīvot.

Ne jau par šiem ļaudīm cīnās mūsu karavīri izmisuma cīņā. Skarbā laika vēji aizpūš visas pelavas, visus gļēvos un šaubīgos paliek tikai Latvijas uzticamo draudze. Daži gudri sacīs: tā ir bezcerības cīņa pret daudzkārtīgu pārspēku. Varbūt tā tas liekas, vienaldzīgi no malas raugoties. Tie, kas šai cīņā devušies, daudz neaplēš un negudro. Viņu patiesība ir vienkārša: mana tēvzeme ir briesmās, es esmu latvietis un to aizstāvēšu. Ar šo spontāno, brīvās gribas uzliesmojumu: es aizstāvēšu savu tēviju — latviešu cīnītājs no anonīma karavīra top par mūsu tautas simbolu, kuŗā spēji modies tās veselīgais dzīvības instinkts. Tā ir smaga cīņa uz dzīvību un nāvi, cīņa par mūsu eksistences pamatnosacījumu, cīņa par Latviju, kuŗas zemē esam ieauguši ar mūsu būtības dziļākajām saknēm.

Tīrs un spodrs mūsu sapņos un cerībās mirdz mūžīgās Latvijas vārds. Tā ir mūsu mīlestības un nopūtu zeme, siržu asinīm slacīta, veļu vējiem apšalkta. Laimīgs tas, kas dzīvām vai mirušām acīm pār savu dusas vietu redzēs triju zvaigžņu cēlo sudrabaino gaismu!

Degošā krastā

ANDREJS EGLĪTIS

Kur Mēmele un Mūsa
Kā mūsas kopā gulst —
Tur zibsnī nāves rūsa,
Tur vīri nesamulst.

Te nu stāvam viens otram pretim, mēs un asinskārais hunni. Mēmele un Mūsa, saplūzdamas Lielupē, mūs šķir. Nē, starp mums stāv mūžīgi nesavienojamas pasaules — no miljonu upuru kauliem taisīts tilts ved no viņa krasta uz mūsējo. Vēl gindeņu laipa nav gatava, ik brīdi Dieva karavīri to atgrūž no krasta, vēl tā nesniedz pāri šodienas latviešu likteņupei — Lielupei. Mēs raugāmies pāri straumei, naidā un atriebībā karsdami. Apklustot granātu dārdiem, klausāmies: Zemgales ciemiem degot, vandaļi, postīšanas kārē apreibuši, rej kā suņi, kauc ārprāta ekstazē puscilvēka, puszvēra balsīm. Vai Dievs to radīšanas brīdī bijis klāt? Neticami! Jāiekož rokā, vai tiesa, tur Zemgale deg! Ir tā, it kā atrautu gabalu no miesas, asinis no asinīm.

Te pie Lielupes, kur pilsdrupu grausti ar senu karotāju pīšļiem noraugās sarkanās stichijas trakošanā, kur Bauskas pilsētas vārtu priekšā diedelē sarkanie sirotāji, šodien atkal dārd cīņu troksnis. Starp tūkstošām kaujām, kas pāršalkušas cīņu laukus, varbūt šī kauja bijusi vismazākā, kas drāzusies pa gadu simteņu ievilkto ceļu pretī Bauskai, toties viņa mūs saviļņojusi līdzīgi citām, kā mūsu tautas likteņkauja.

Jau pagājušas vairākas dienas, kopš izkaisītās un sakautās ordas atspiestas tālāk no pilsētas, un brīžiem tās nemaz nemana. Tikai dobjā granātu vaidēšana, kas reizēm iegulst pilsētas ielu labirintos, augsti gaisā uzmezdamas akmeņus un smiltis, mums atgādina glūnošo ienaidnieku. Kā vilki viņi te klimst apkārt pusakli un izbadējuši. Viņi ir tepat un, savas vātis laizīdami, smilkst starp Mūsu un Mēmeli uz leišu pusi, asins apmiglotu skatu velkas gar otru Lielupes krastu, kur upura dūmus pret debesīm ceļ Jelgava. Viņi ir tepat pie Mēmeles un Mūsas satekas, kur pāri Lielupei, degošā krastā zemē iekodušies, turas šodienas likteņcīnītāji — Eiropas karavīri. Tas ir šaurs uguns loks, kas, pāri Mēmelei un Lielupei apņemot Bausku, ievilkts tajā Zemgales daļā, kuŗu jau apsēduši maskavieši. Un šodien no nakts uz rītu te stāv karavīrs, kas domā tāpat kā tūkstošiem viņa biedru ar nezināmiem vārdiem pie Aiviekstes, Daugavas un Lielupes.

Jāstāv, jāpaliek, jāsadeg! Te, kur Mēmele saplūdusi ar Mūsu, kur melni kraukļi vizmainā dienas spožumā mielojas pie izkāmējušiem sirotāju līķiem, te uguns krastā vīri tur zemes strēmeli — lai no šīs vietas izcirstu ceļu uz turieni, kur drūmā mierā dzird apspiesto zemgaļu nopūtas.

Debesis žilbina acis, bet vēl spožāks pretī paceļas uguns stabs, pārlīkdams pāri rudzu druvai. Liesmu mēles laiza stiebrus, un lielais lauks, sāpīgi drebēdams, lēnām pārvēršas pelnu plēnēs.

Dievs, vai Tu to redzi?

Aiz muguras mums virmo Lielupe, mazliet tālāk pāri Zemgalei raugās pilskalns — te mēs gulam degošā krastā. Auzu lauku kapādamas, blakus gulstas boļševiku ložu šaltis, un smagās granātas ar maziem pārtraukumiem neatlaidīgi tausta mūsu krastu. Tad pēkšņi atkal viss apklust, un baigs miers pārklājas pār posta zemi. Klusums ir tik liels un nospiedīgs, ka dzird putnu spārnus švīkstot un vienmuļīgo straumes guldzēšanu zaļajos meldros.

Ko gan neizdomā un neizjūt Zemgales kareivis, stāvēdams savas upes krastā. Vienā mirklī tūkstoš domu jāizdomā, viena sāpe vairāk par otru, bet viņš ir drošs, un cerība viņā nezūd. Skumjām acīm viņš noraugās, kā dūmakainā diena ienirst Zemgales mežos un kā saule, kā asinīs mazgāta, noslāpst dūmos. Gar Lielupes krastu šur tur artilerijas šāvienos aizdegas mājas, un augsti kāpjošās liesmas un dūmi rāda Lielupes tecējumu. Jādomā šajā brīdī par visu latviešu tautu, kas reizē šķiet apmulsusi un kā avju bars paklīst, pati nezinādama kur. Lai kareivis būtu viņas drošinātājs ar savu mieru un upuru nešanas gribu. Neviens šodien nezina tos burvju vārdus, kas varētu kā ar roku apturēt austrumu lavīnu.

Jāstāv, jāpaliek, jācīnās! Un tā ir te pie Mūsas un Mēmeles, kur gaisos jau jaušama cīņu vētras tuvošanās. Par tevi, Zemgale, mēs vēl nikni kausimies, par tevi, Latvija, mēs nikni mirsim un dzīvosim!

KARA TAURE ATKAL SKAN

Pār Lubānas siliem un Vidzemes paugurainiem kalniem zīle nes kara vēsti. No Leišmales pāri rāmām Zemgales upēm nāk tāda pati ziņa. Bāliņiem jāpušķo cepure, jātver cieši rokās zobens. Tāpat kā sendienās mūsu zeme deg kara liesmās. No pakalna uz pakalnu pāri briestošām kviešu druvām, pāri miglā kūpošām pļavām un saules zeltā vizošām bērzu birztalām zib kara uguns, un Tālavas taurētājs jau sasaucas ar Mežotnes, Tērveteš un Sidrabenes sargiem. Tagad mūsu tēvuzeme atkal aicina un sauc — traukt viņas sargu rindās.

Tēvuzeme sauc un pavēl. Ventas, Lielupes, Daugavas, Gaujas, Aiviekstes un Latgales zilo ezeru krastos kritušie senču karotāji tagad no aizsaules dārziem noraugās uz mums un gaida.

Gaida.

Gaida, vai mēs būsim viņu cienīgi. Gaida, vai mēs sadzirdēsim tēvuzemes balsi.

Sadzirdēsim!

Sadzirdēsim jau šodien. Rīt varbūt būs jau par vēlu. Šis laiks nav domāšanai un prātošanai, bet ātrai rīcībai. Šais dienās lai vārdus aizstāj darbi! Tie lai rāda un pauž, cik stipra ir mūsu tēvuzemes mīlestība! Vai tā balstās uz drošiem pamatiem, jeb ir tikai tukša skaņa — skaistas frazes bez iekšējas jēgas un satura.

Latvietim vienmēr mīļa dzimtene un tēvuzeme, tās āres un tie tūrumi, kur aruši un pļāvuši tēvutēvi, kur atdusas mirušie senči un kritušie karotāji. Par tēvuzemes brīvību katrs latvietis allaž gatavs cīnīties un nolikt savu galvu uz ierakumu vaļņa. Tēvuzemes slavināšanai un cildināšanai un tās sargu daudzināšanai veltīti ne vien mūsdienu dzejnieku labākie daiļdarbi, bet arī senseno dziesminieku košākās dainas.

Mēs, latvieši, esam arāju tauta. Mēs zinām, ka „miers baro, nemiers posta". Tomēr, ja vajadzīgs, mūsu rokas labi tur ne vien arkla balstu, bet arī zobena spalu. Cik izcili spējīgs ir latviešu zemkopis, tikpat augstu vērtējams ir arī latviešu karavīrs. To apliecina kara vēstures lappuses, to savā laikā apstiprinājuši ārzemju militārie lietpratēji, to tagad pauž arī vācu vadības atzinīgie vārdi latviešu cīņu biedriem.

Un kad mēs kavējamies pie tiem varonīgajiem latviešu vīriem un jaunekļiem, kas tagad stāv modrā sardzē par mūsu tēvuzemi un Eiropas brīvību un kultūru, tad neviļus no aizsaules veļu ciemiem pie mums domās viesos atnāk pulkv. Kalpaks, pulkv. Briedis, kpt. Zolts, vltn. Krievs, kalpakieši, zaļie partizāni. Viņiem piebiedrojas senie cīnītāji, un tur ir arī Tālavas varonis Vēķis, kas viens pats, pret ozolu atspiedies, cīnījies pret 10 krieviem un kritis ievainots no muguras; tātad ne atklāti un taisni, bet negodīgi bija viņa pretinieki.

Šie vīri, kas tagad dzīvo mūsu vēsturē un patriotiskās jaunatnes sirdīs, ir spilgti latviešu karavīru varonības pārstāvji. Viņu cīņas spars, drosme un neatlaidība mums tagad stāsta tikai vienu: lai cik stiprs ir pretinieks, lai cik labi tas bruņots un skaitā liels, latvietis nepadodas, bet cīnās.

Tēvuzemes mīlestība un karavīru gars latvietī jau no mazatnes ieaudzināts. Vēl šūpulī guļot, mazajam latvietim viņa māte dzied senču kara dziesmas un stāsta senās varoņu teikas. Senā daina, ko mēs visi labi zinām, stāsta par latviešu māti, kas savu dēlu „karavīru audzināja", pati šūdama brūnus svārkus, pati dodama zobentiņu. Dainu valodā runājot, šāds karavīrs tad arī „dziedādams, spēlēdams ienaidnieku uzvarēj', dziedādams, spēledams no kariņa mājās jāj".

Tā latvietis mīl savu zemi. Viņa mīlestība ir aktīva. „Tēvuzemes mīlestību mēs ar darbiem rādīsim. Tēvuzemes brīvestību pirksim mēs ar asinīm."

Tā bijis vienmēr. Vienmēr latvieša atbilde ienaidniekam — zobena pretcirtiens un cīņa uz dzīvību un nāvi. Lūk, tādēļ arī tagad latvju jaunekļiem jābūt cienīgiem savu senču gara, jābūt viņu tikumu un asiņu mantiniekiem un stipriem zariem Daugavas krastos augošajam latviešu ozolam. Mums jāmīl šī zeme, jo tā mums ir viss. Te ir skanējušas šūpuļa dziesmas mūsu tēvu tēviem, un te sirmā senatnē kara ugunis un taures pulcinājušas mūsu senču karotājus pulkus. „Viss, viss pie šīs zemes simtu saitēm mūs sien!"

Šai cīņā pret jauno ienaidnieku mēs neesam vieni. Mums blakus stāv Lielvācijas karavīri. Tā nav nejaušība. Latviešu un vāciešu kopējo kara gaitu pirmsākumi meklējami vēl tajos laikos, kad mūsu zemi apdraudēja Polockas, Pliskavas un Novgorodas karapulki. 16. g. simtenī latvieši un vācieši pret krieviem cinās ordeņmestra Pletenberga vadībā.

1919. gads atkal latviešus un vāciešus vienoja kopējai cīņai pret austrumiem. Kad pēc Latvijas brīvvalsts proklamēšanas 1918. g. 18. novembrī Rīgai uzbruka boļševiki, Latvijas toreizējā pagaidu valdība bija spiesta caur Jelgavu atkāpties līdz Liepājai. Viņai gāja līdzi neliels latviešu karavīru un virsnieku pulciņš un vairāku latviešu studentu korporāciju brīvprātīgie. Šie nedaudzie cīnītāji, pulkveža Kalpaka vadīti, atkāpās līdz Ventai un no šejienes kopā ar vāciešiem sāka zemes atbrīvošanu. Tā plecu pie pleca latviešu un vācu apvienotais karaspēks sīvās cīņās atbrīvoja vienu Kurzemes un Zemgales pilsētu pēc otras un 1919. gada 22. maijā ieņēma Rīgu, izglābjot daudzus latviešus no boļševiku noslepkavošanas, ko tie jau citadelē un centrālcietumā bija iesākuši. Tāpat latviešu un vācu vienības kopējās cīņās 1920. gada ziemā padzina boļševiku armiju no Latgales.

Pagāja pāris gadu desmiti. Boļševiku masas no jauna pārplūdināja mūsu zemi, un vācu karavīri mūs no šīs Āzijas sērgas atbrīvoja. Un tagad atkal vācu grenadieriem blakus stāv latviešu leģionāri — viņi atkal kopējā cīņā cīnās pret kopēju ienaidnieku, lai sargātu savu brīvību un Eiropas robežas.

KAROGS

PĀVILS KLĀNS

Troksnis bija rimis. Izklīdušie ļaudis sapulcējās no jauna, bet te vairs nebija droša palikšana — uz lielceļa, labi patālu no kaujas vietas, cēlās jauni putekļu mākoņi un kāpa stāvus bezvēja debesīs. Tur no degošās pilsētas atkāpās mongoļu pulku un milicijas atliekas, kas, atpakaļ uz austrumiem dodamās, pārvietojās un nāca aizvien tuvāk ar lēnu un draudīgu neatlaidību.

Meža uzkalniņā stāvēja bars vīru un pa egļu spraugām lūkojās uz lielceļa pusi. Tur bija apkārtējo pagastu puiši, medību bisēm un vecām kara šautenēm apbruņojušies, ar patronu somām apjoztiem gurniem un tveicē atpogātām kreklu krūtīm; tur bija bārdaini un krunkaini veči, kas, tālumā lūkodamies, vienmēr pielika plaukstu spurainajām uzacīm, un pusaudžu zēni, vēl kuceni, ko jaunu briesmu tuvošanās padarīja tramīgus un straujus. Nu viņus visus saistīja tikai šaurā ceļa strēmele, kas bija redzama starp kokiem, viņi nekustējās un, šķita, pat neelpoja vairs. Saule gluži stāvus lēja baltu nokaitētu gaismu pār viņu galvām un pleciem, un tveicīga svelme, no piekarsušās uzkalnes celdamās, stāvēja ap tiem kā dūmi, ko pusdienas spoku stundā aprimušie egļu zari nespēja klīdināt.

„Viņu ir daudz," sacīja kāds.

Vārdi notrūka bez atbalss, it kā tie būtu runāti istabā. Vīri klusēja, īsie elpas vilcieni un patronu somu sausā čīkstoņa pagaisa sveķu un meža zāļu smagajā dvingā, kas, līdzīgi tvaikiem pret sauli kāpdama, garoja sīki drebošos caurspīdīgos vālos.

Putekļu mākonis nāca tuvāk, no ceļa kļuva dzirdamas balsis un saucieni. Tie sajaucās vienā murzgulī ar ratu vienmērīgo klaboņu, motoru rūkšanu un zirgu sprauslām, un pēkšņi, nezin no kurienes un kādēļ nākdams, kaut kur tālu atskanēja spalgs un vientuļš šāviens, pārskriedams galotnes virs vīru galvām.

„Mums jātiek viņiem priekšā," sacīja mežsargs, bīsi plecā uzmezdams. „Mēģināsim pārsteigt viņus pie tilta." — Un vīri sakustējās iešanai.

Bet viņi nekur vēl negāja. — Uzkalna nogāzē, galvu pret egles stumbru atbalstījis, gulēja vecais Apogs. Zaru ēnā viņa bārdainais vaigs likās gluži bāls, un, kad viņš pavērsa šurp savu skatu, varēja redzēt, ka to moka sāpes.

„Kas paliks?" mežsargs pagriezās pret vīriem.

Neviens nekustējās.

„Tu!" sacīja mežsargs, jauno, izstīdzējušo Dāvi uzlūkodams.

Puika papurināja galvu.

„Negribu," viņš saslējās.

„Tev bailes?" vīrs ar divstobreni sacēla uzacis pierē.

„Es gribu līdzi!" Dāvis kaislīgi iesaucās.

Mežsargs pārlaida skatu viņa trauslajiem, zēnīgajiem pleciem un krūtīm, kas kaulainas un vājas vērās zem krekla, viņa izstīdzējušām rokām un ceļiem, un saknieba lūpas.

„Tu tik un tā neesi nekāds karotājs," viņš cieti sacīja, „un bez tam tev nemaz nav ar ko šaut."

Puika ietiepās.

„Nepalikšu," viņš nobālis čukstēja.

„Tu paliksi!" mežsargs skarbi uzbrēca. „Tu taču neļausi vecam vīram te nobeigties!" — Un iekāms Dāvis paguva atjēgties, mežsargs sagrāba viņu aiz pleciem un spēcīgi pagrūda. Grīļodamies un līdzsvaru meklēdams, zēns nostreipuļoja pa nogāzi, tvēra ar rokām gaisā, paklupa un, celi braucīdams, piecēlās, nevarīgi atspiedās ar plecu pret egli un palika tā nekustēdamies.

Vīri augšā klusēja. Viņi noraudzījās zēnā, varbūt domāja to pašu, ko viņš, un izlikās, it kā neko nebūtu redzējuši.

Dāvis nokāra galvu. Viņš lūkojās skujās pie savām kājām, kur, čakli darbodamās, tekāja skudras, dažas reizes norīstījās, un turpat blakus skudru ceļam pakšķēdamas nokrita pāris asaru.

„Iesim," kalnā kāds klusi sacīja. Un, it kā norunājuši, vīri reizē pagrieza muguras lielceļam un devās lejup pa nogāzi uz upes krastu. Viņi izvērtās virknē un cits pēc cita, ieroču stobrus saulē zibinādami, pazuda zaļajā meža tekā, kas iesniedzās biezoknī.

Dāvis mirkli stāvēja, aizejošajos klausīdamies. Zem soļiem nosprakstēja zari, sviedru un sveķu smaka vēl brīdi karājās gaisā, tad izzuda arī tā.

Viņi bija projām.

Kad nekas vairs nebija dzirdams, Dāvis pārliecās pār gulošo un piespiestā ziņkārē ielūkojās grumbainajā vaigā, ko no vienas vietas klāja spožas sviedru lāses.

„Tev gan ļoti sāp," puika sacīja gandrīz negribīgi.

Apogs neatbildēja. Tikai pēc krietna brīža, elpu caur ūsām pūzdams, it kā karstu viru dzesējot, vecais vīrs pacēla plakstus.

Tās bija ļoti lielas un savādi spožas acis, kas no lejas, no atgāztās galvas lūkojās zēnā.

„Kā nu nesāpēs," viņš gausi sacīja. Viņš joprojām blenza Dāvī, — un blenza tik dīvaini, ka zēns norimās, spēji samulsa un pats pret savu gribu atsēdās ievainotajam blakus. Nu vecā vīra acis atkal bija ciet, viņš elpoja mierīgi, kā kad tam nekas nekaitētu, un viņa īsie, līkie pirksti it kā rotaļādamies tekāja un taustījās pa skujām. Maizes soma, kādu nēsāja viņi visi — tie, kas jau kopš nedēļām klīda pa mežiem, — un ko Apogs ērtības labad bija pakāris kaklā, gluži plāna gulēja tam blakus, un droši vien tajā nekā vairs nebija.

„Vai tu tomēr neiesi pie viņiem?" gulošais pēkšņi jautāja.

Puika iesmējās sīku, drebošu smieklu. Šķita, ka mežsarga mierīgais skats vēl klīstu pa viņa augumu. Viņš neviļus savilka svārku stūrus pār krūtīm un sacīja it kā pats sev:

„Man jau nav šaujamā."

„Nu, tad ņem manu un ej," Apogs nepakustēdamies sacīja.

Puika saslējās. Tad viņš varēja iet? Vecis pats viņu dzina un neviens neturēja? — Un tur, blakus veča gaudenai un nevarīgai rokai, ko slēpa asinīm piemirkusi piedurkne, tur starp ciekuriem un sīkiem zariem gulēja sarūsējusi šautene!

Dāvis piecēlās ceļos, pārliecās pār gulošo un pasniedzās pēc ieroča. Bet šai mirklī Apogu sagrāba kāss, dobjš, briesmīgs gārdziens noslāpa viņa krūtīs, un puika satrūcies atsprāga atpakaļ.

„Es nekur neiešu," viņš steidzīgi nomurmināja, „nudien neiešu, Dievs sodi! Citādi tu būsi beigts."

Baiļu pārvērstām acīm viņš lūkojās mirējā un pēkšņi redzēja, cik ļoti vārgs bija vecis.

Bet Apogs neko nedzirdēja, viņš kāsēja aizvien skaļāk un biežāk, un beidzot uz viņa lūpām parādījās asinis.

„Parādi, kur tev tā vaina," Dāvis beidzot noliecās pār gulošo un neveikliem, gariem pirkstiem pogāja vaļā kamzoli, līdz atrada zem tā savainotās krūtis. Un it kā viņu kāds būtu pamācījis, viņš nometa savus svārkus, novilka kreklu un, strēmelēs saplēsis, piespieda tās asiņojošai brūcei.

„Nu būs labāk," viņš neapzinīgi sacīja, un Apogs tāpat pamāja ar galvu.

Viņi pavadīja kopā visu dienu, visu pēcpusdienu un vakaru. Dāvis nez kuro reizi bija cēlies un klausījies tālu šāvienu troksnī, kas nāca no upes ielejas, bija vērojis lielceļu ar kustīgajiem putekļu mākoņiem un atkal kvernējis pie vecā. Nu, kad saule jau bija aiz kokiem, troksnis uz ceļa pamazām norima. Un varbūt to bija manījis arī Apogs, vai arī kas cits lika viņam runāt. Viņš uzlūkoja Dāvi cietām, nekustīgām acīm, — tās izskatījās ļoti izplestas un gluži stingas, it kā nespētu no zēna novērsties, — un sacīja nu jau daudz klusāk nekā agrāk:

„Nu gan tev jāiet."

Puika noteikti un ietiepīgi papurināja galvu.

„Es palikšu pie tevis," viņš cieti teica.

„Te tev vairs nav ko darīt," Apogs neskanīgi izdvēsa. Tad viņš atmeta galvu pie egles saknēm. Varēja redzēt, ka pēdējie spēki viņu atstāj, un nu sirmā bārda slējās taisni pret zariem, kas noliecās līdz pašam gulošā vaigam.

Dāvis palūkojās apkārt. Nakts bija klāt.

„Bet kad es būšu beigts," pēc ilgas klusēšanas Apogs čukstēja no egles apakšas, un viņa bārda tikko samanāmi kustējās, „tad gan ej."

Varēja likties, ka zēns brīdi pārdomā. Viņš darbojās ar ciekuriem un ņēma saujā nobirušās sausās skujas, ļaudams tām slīdēt caur pirkstiem. Tad viņš tumsā piekrizdams pamāja ar galvu.

„Bet tad es ņemšu tavu šauteni," viņš īsi piezīmēja. Un kad Apogs tūliņ neatbildēja, viņš nometās četrrāpus un pieliecās tuvāk gulošajam.

„Vai jā?" viņš pārjautāja.

„Jā," apstiprināja Apogs.

Zēns atsēdās un nomierinājās.

Viņi bija vienojušies. Tagad tikai atlika gaidīt nāvi.

Un likās, ka viņa nāk.

Mežs, kas pievakarē bija gluži apklusis, ar nakts atnākšanu spēji atdzīvojās. Neminamos tumsas dziļumos biezoknis dobji vūkšēja, neredzamie stumbri, cits citam pieskardamies, klusi vaidēja un skrapstēja, viegli nobrikšķēja zari, kāds manīgiem soļiem zagās pa gludo skuju klonu, nezināma roka notrauca ciekuru, tirpdamas zemes skāvienos un slēpti sprakstēdamas raucās saknes, galotnēs šalca un plandījās mainīgu balsu čuksti.

„Ej," pēkšņi sacīja Apogs. Likās, ka viņš spēji pamodies no dziļa miega, ko nakts dzīvības atnākšana pārtraukusi.

„Ej, ir laiks!"

Dāvis nodrebēja. Salti tirpuļi ar milzīgu spēku sakratīja viņa augumu, viņš pieglaudās gulošajam, apkampa ievainotās krūtis un, galvu tām piespiedis, centās nedzirdēt gārdzienus, kas vienmērīgi un dobji sadrebināja viņa plecus.

„Klusi!" viņš gribēja kliegt, „vai nedzirdi — tur kāds nāk?"

Pēkšņi Apogs uzrausās sēdus. „Ej!" viņš spalgi un skanīgi iesaucās. Viss mežs noskanēja un atskanēja tuvās un tālās atbalsīs. „Ar rīta gaismu tev jābūt pie tiem, viņi gaida!"

„Klusi!" gribēja kliegt Dāvis, „vai neredzi — pilnas pazares ienaidnieku, tie uzglūn, tver un sniedzas, tie nāk!"

Apogs atkrita viņa rokās. Viņš nekustējās vairs. Un kaut kur tālu, ļoti tālu, kā pērkons aiz kalniem ducinaja lielgabali, apslēpti, blīvi un draudīgi, it kā pati zeme savos dziļumos nomāktā zemā balsī runātu ar nakts debesīm augšā.

Zēns un vecis zem koka klusēja.

Mežs pamazām vērtās dziļš, skanīgs un plašs, it kā neredzamas sienas, režģi un slogi būtu atkāpušies, — visi zari līka un cēlās vieglām, nejaušamas vēsmas iešūpotām vēdām, ziemeļos kāpa baltu mākoņu vāli, debess aizvien vairāk metās un pieņēma zilu.

Un pēkšņi bija rīts. Meža uzkalnā, šurp un turp skraidīdami, ar mainīgām ēnām rotaļādamies, ņirbināja tikko uzlēkušas saules plankumi.

Tas bija karogs, ko vienā stūrī bija padzirdījušas biezas brūnas asinis.

Uz ceļa atskanēja troksnis. Dāvis strauji izslēja galvu un klausījās. Vienu īsu mirkli viņš gribēja mesties projām, viņš piespieda šauteni plecam un grasījās laisties lejup pa nogāzi. Bet pēkšņi viņš vēlreiz apstājās, atslēja šauteni pie egles un atritināja karogu līdz galam. Rīta vējš viegli iegula tanī un šūpoja to, un Dāvis, galvu piešķiebis, lūkojās šai rotaļā, kā kad redzētu to pirmo reizi mūžā. Tad viņš sagrieza karogu kā virvi, aptina sev ap vidu un jauns un lokans, par spīti savam vārgajam izskatam, veikli kā meža dzīvnieks sāka rāpties eglē, drīzi nozuzdams starp zaļajiem, rīta dzestruma pilnajiem zariem.

Kad viņš pēc laba brīža nobrāztām rokām un saplēstiem svārkiem atkal bija lejā, no upes krasta atskanēja troksnis. Vientuļi spingdamas, kā cita citu ķerdamas, pār kokiem atskanēja dažas lodes.

„Es nu eju," sacīja Dāvis gulošajam un novērsās. Viņš devās turp, kur kņada pieauga aizvien skaļāka, šauteni plecam cieši piespiedis un aizslēgu pa brīdim aptaustīdams, un lauzās biezoknī pa to pašu ceļu, pa kuru vakar bija gājuši citi vīri.

Rīta spirgtuma pamodināts, Apogs pavēra acis. Samaņa gausi atgriezās viņa asinis zaudējušajā ķermenī. Viņš redzēja savu plaši atplēsto kāju zābaku purnus, tarbu un maizes gabalu skujās, redzēja savas izdilušās rokas un sajuta sāpes no jauna atgriežamies krūtīs. Galvu atmetis, viņš lūkojās debesīs, vēroja ciekurus viegli šūpojamies augstu gaisā, un pēkšņi pāri tiem redzēja karogu, kas, rīta vējā spirgti skriedams, plandījās egles zaļo staraino zaru vainagā.

No upes skanēja troksnis. Pēdējos spēkus saņēmis, Apogs uzrausās sēdus, atspiedās uz elkoņa un klausījās. Visa ieleja dārdēja un atbalsojās, piešalkdama mežu ar tālu, dziļu rīboņu.

„Viņš nu ir pie tiem," sacīja Apogs. Viņš vērās karoga krāsņumā, tas plētās plašumā, skrēja no egles uz egli, iedegās liesmās, piepildīja visu debesi augšā un pēkšņi uzliesmoja kā milzu saule, no kuras aumaļoja balta gaisma; tā nolaidās uz viņa pieres un krūtīm, uz rokām un acīm un asins traipiem skujās un trīsēja un vizuļoja, kamēr vien acs to spēja skatīt.

Dāvis pieliecās.

SAULES SVĒTKI

MAIJA MADARA

Spožajā saulē kūpēja māju jumti, lāstekas pilēja kā pērles, jautras urdziņas lodāja pa ceļiem un celiņiem, un īgno ziemu centās nomainīt pavasaris. Laipns un saulains tas ieskatījās ļaužu acīs, māju logos un pavērtajās durvīs, skatījās un gribēja iznīdēt ziemas smaguma pēdas.

Ietvēris lielo pagalma kļavu dienvidu vēju glāstā, pavasaris apstājās Straumes saimnieka pavērtajās kūts durvīs, kur saimnieka meita Vaira sukāja govis. Daži saules stari apstājās pie meitas lielajām koka tupelēm, rupjā virsvalka, ziņkārīgi palīda arī zem rūtainā lakatiņa, uzmirdzinot biezās bizes, kas kā divi zelta gredzeni gulēja uz gaišās galvas.

„Pacel galvu, lai varu ieskatīties arī acīs," aicināja saules stars.

„Griezies, Mirte, ko stāvi kā miets!" atcirtās gredzenotā galva pret piemīlīgu brūnaļu, un pavasaris satikās ar īgnumā satumsušām jaunām acīm, raudāšanai savilktu muti, kas tomēr šķita vairāk piemērota smaidam un laipnam vārdam.

„Brenci, ko maisies pa kājām," dabūja dunku sānos mazais vērsītis, kas savai barotājai gribēja pateikties, nolaizot roku.

Sāka klabēt sūkņa rokturis. Vajadzēja daudz locīties, lai piepildītu lielo baļļu. Vairas rokas ritmiski cēlās un slīga, cēlās un slīga. Reizēm tās apstājās un norausa asaras...

Tad tāda bija dzīve! Dienu dienā tas pats: kūts, istaba, istaba — kūts. Vai tāpēc viņa pagājušo pavasari bija ieguvusi ģimnazijas diplomu, kas izraisīja tik skaistas cerības!

„Vaira, tu būsi laba ārste: tev tik stipras un tomēr maigas rokas," teica klases biedrs Austrums, kad viņi abi izdomāja nākotnes plānus: viņš uz architektūras, viņa uz medicīnas fakultāti.

„Te nu ir manas medicīniskās rokas," nerimās Vairas nemiers, bet viņa neiedomāja, ka sūkņa roktura cilāšanai arī vajadzīgs roku stiprums un mazajam Brencītim — maigs glāsts.

Vairas cerības nebija piepildījušās. Rudenī pēc ģimnazijas beigšanas viņai neatvērās augstskolas durvis; mājai bija vajadzīgs strādnieks, jo tagad vairs tos nevarēja dabūt kad un cik gribēja. Austrums aizgāja darba dienestā, Vaira palika tēva sētā. Viņa noglabāja lepno diplomu, grāmatas un visas lietas, kas it kā atgādināja: tev pienāktos atrasties citur! Visu ziemu arī bija veicies gluži labi, bet nu šis pavasara laiks rāva vai sirdi laukā.

„Ai, cik neglītas kājas!" skats apstājās pie tupelēm. Pašas adītās zeķes grauza, un nekas nelikās pietiekami labs. Lakatiņš atslīdēja no galvas, pajuka matu bizes. Vaira tās saraustīja gluži dusmīga. Kas tā par frizūru! Vai viņa vairs kāda divpadsmitgadīga meitene! Viņas jaunībai piederētos citāds matu sakārtojums. Kā vizētu viņas matu zelts, pacelts augstu veidotos ruļļos! Un Vairai kļuva sevis vēl vairāk žēl, nekā bērnam, kam pārī nodarīts.

Priecādamās par jauko pavasari, uz kūti laipoja Vairas māte.

„Meitiņ, vai būsi beigusi?" mīļā balss iztraucēja Vairas satumsušās domas.

„Vai tad darbam te kādreiz ir beigas?" atcirta meita, un tik dīvaini atšķīrās abas balsis: vecā — gaiša, jaunā — tumša.

„Nu jau atkal esi nezko sadomājusies," kā mierinātāja skanēja gaišā balss. „Vakarā tev palīdzēšu. Tagad uzpos istabas un aiztec uz līci pēc pūpoliem. Būs pašai uz galda."

„Labi, māt," spītīgā mute kļuva maigāka, un arī acis pamazām noskaidrojās.

Vaira iznāca no kūts, noraisīja lakatu, dziļi ieelpoja, un maigs vējš nošalca pār viņas divdesmito pavasari.

Ies tūlīt uz līci pēc pūpoliem, varbūt varēs izkliedēt tumšās domas!

Vaira nomainīja laidara tērpu, tikai lielās tupeles atstāja kājās un devās pa ganu ceļu līdz tērces tiltam, ko sargāja trīs lieli vītoli. Pirmītējais Vairas īgnums zuda kā sniegs saulītē.

Kas par agru un jauku pavasari! Un Vaira atcerējās, ka nākošā diena ir svētdiena un pie tam 21. marts — pavasara sākšanās diena. Tālumā zilgmēja meži, pret kuriem asi izdalījās biržu sārtenums. Kalni gandrīz visi jau bija nometuši baltās ziemas segas. Pelēcīgas tās gulēja vairs tikai palejās un saulē raucās aizvien mazākas.

Cik daudz skaistuma un trauksmes acīm, cik daudz ausīm! Kā apreibis trīsināja balsi cīrulis, rotaļīgā priekā celdamies pret tīro debess zilumu; mīksti un lokani stabulēja strazds, zibot melnajiem spārniem saules staros.

Mazā tērcīte, pacēlusi savu straumi, centās atbrīvoties no ziemas sprosta un gandrīz jau plūda pāri ceļa tiltam, tālāk izplūzdama pļavas līcī, kuŗa malā augošie baltie bērzi izskatījās kā gleznieciības meistara Purvīša darinātā ainavā.

Trīs ceļmalas vītoli svaigi sārtos zaros šūpoja jau krietni paaugušas sudraba aitiņas.

Vaira Straume nostājās pretī vējam, lai šalc pāri galvai, lai uzķeŗ visas rūgtās laidara domas un lai noskalo tērces dzidrajā straumē!

Tomēr sirds nerima smeldzēt. Smagās tupeles vilka kājas pie zemes. Kā piekļūt pie šmaugajiem zariem! Vaira pacēlās uz pirkstgaliem, kā vecos laikos vingrošanas stundā, bet spēja aizsniegt vienīgi zemākos, neizskatīgākos zarus.

Pēkšņi skanīgs „Dievspalīdz!" lika Vairai sarauties. Dažus soļus tālāk uz ceļa stāvēja jauns karavīrs ar sarkanbaltsarkanu zīmotni, un pavasara saule satikās ar saulīti pie cepures.

„Kā es redzu, tad bez manas palīdzības galā netiksit," turpināja tā pati skanīgā balss, kam bija daudz līdzības ar nemierīgo pavasara straumi.

„Vai drīkstu pacelt?" braši nostājās karavīrs Vairai blakus. Meita brīdi apmulsa, brīdi ieskatījās ceļa gājēja acīs, kuŗās atmirdzēja pūpoliem līdzīgs uzticīgs gaišums, izbārstot zeltainas dzirkstis pāri Vairas augumam.

„Lūdzu," vairs nešaubījās Vaira, un tūliņ divas spēcīgas rokas kā Lieldienu šūpoles pacēla viņu pretī pūpola vizmai. Smagās tupeles nokrita un tām līdzi viss tas, kas Vairu šodien bija nomācis un skumdinājis. Likās, ka visa pasaule šūpojas priekā un vieglumā.

Vaira būtu vai visus vītola zarus aplauzusi, tik viegli viņai bija stiprajās karavīra rokās, tomēr vairāk jau nevarēja salauzt, cik spēj saturēt plauksta.

„Paldies, paldies," viņa sauca, un tūliņ tika rūpīgi nolikta savās lielajās koka tupelēs.

Vaira vairs nedomāja, cik neglītas šīs tupeles, kā grauza kājas pašadītās zeķes, tikai acis brīnišķīgi staroja un vērās svešniekā.

Atmiņā ienāca Bārdas dzeja Vagonā, ko viņu klase ģimnazijas laikā tā bija mīlējusi.

„...Bronzas sejs, bet acīs dziļš un dīvains maigums..."

„Kurp? No kurienes?" cēlās Vairas balss jautājumam. — „No cīņas un — uz cīņu!" nešaubīga un drosmīga skanēja atbilde. Arī svešinieks, liekas, zināja Vairas mīlēto Bārdas dzejoli.

Vēl sapurināja karavīrs Vairas plecus, paspieda roku un projām bija. Platu soli likdams, viņš nozuda aiz kalna.

Vaira abās rokās turēja vizošo pūpolu sauju un nekustīgām platām acīm ilgi skatījās uz to pusi, kur pazuda zaļganais kara mēteļis. Kaut kas viņā bija pamodies, nometis ziemas slogus un cēlās līdzīgi pavasara straumei.

Raitu soli viņa devās uz mājas pusi, vairs nejuzdama lielo tupeļu smagumu. Kā putni pret sauli cēlās Vairas domas. Ausīs skanēja nopietnie vārdi: „No cīņas un — uz cīņu!"

Nekādas žēlošanās nebija šā cīnītāja balsī, nekādas prātošanas: vai tad tāda bija dzīve? Bez žēlošanās viņš bija gatavs iegūt koka krustu svešā ceļmalā, šo apliecinājumu pēdējai un visaugstākai varonībai. Un ko viņa! Vēl nesen īgnas tumsas pilna viņa neredzēja pavasari, nemīlēja darbu, nonicināja dzīvi. Kauns! Kauns! Paldies svešniekam, kas atvēra acis, atdeva viņai pavasari.

Prieks lauzās uz āru, un ceļmalas bērzi klausījās, kā gājējs dziedāja „Saules svētkus":

„Silts prieks līst uz galvas, silts prieks līst uz rokām, uz krūtīm, silts prieks gul saritinājies kā dzeltens vaska ritenītis. — Pavasaris!"

Ielikusi pūpolus zaļganā māla traukā, Vaira veikli uzposa istabu, lai godam sagaidītu pavasari. Darbs veiktin veicās, un mātei vakarā nemaz nevajadzēja vairs iet uz kūti, to darīja meita pati.

„Brencīt, mīļais," Vaira pieglauda sev mazā drauga brūno galvu, kā atvainodamās par iepriekšējo asumu, un Mirte dabūja kuplāku siena klēpi. Tagad pavasaris bija ienācis arī Straumes saimnieka laidarā.

Otrā rītā Vaira piecēlās līdz ar sauli, kas rotādamās iešūpoja pavasara sākšanās dienu. Uz kļavas zara svilpodams, strazds vēlēja Vairai priecīgu laburītu, kad viņa ar piena kannu gāja uz kūti; viņa, kam rokas tik ļoti piemērotas medicīnas fakultātei!

Vairas sirdi šūpoja jūsma, tāpat kā vakar svešā puiša stiprās rokas.

„Vajadzētu uzzināt, kas viņš tāds," meiteni tirdīja, „bet kā?" Domas strādāja aši: piezvanīs pastnieka kundzei. Viņa no vīra varēja uzzināt, kas katrā mājā sastopams jauns.

Un tiešām, kad Vaira viņai vēlāk piezvanīja, tā zināja pastāstīt, ka svešais karavīrs ir vietējā agronoma studiju biedrs, kas apmeklējis atvaļinājuma laikā savu draugu un jau šodien brauc atkal projām.

Jau šodien! Viegla ēna aizklāja pavasara sauli, bet tikai mazu brīdi. „No cīņas un — uz cīņu," ausīs ieskanējās dziļā balss, un šiem vārdiem vajadzēja paklaut visas citas vēlēšanās.

Bet stacijā man jātiek viņu izvadīt, un vizmaino pūpolu sauju es došu viņam kā sveicienu no dzimtenes līdzi ar pateicību, ka viņš man atnesa Saules svētkus — nolēma Vaira un saposās.

Stacija neatradās tālu, tikai kādus pāris kilometru. Vaira steidzās un laimīgi paguva vēl nonākt pašā pēdējā brīdī. Jau bija dzirdami vilciena svilpieni. Šņākdama tuvojās lokomotīve un pienākusi apstājās. Vaira skrēja, gandrīz krūtīs saskrējās ar gaidīto karavīru. Saskatījās divi gaiši acu pāri, atplauka maigums bronzas sejā.

Vaira tam pretī cēla sudrabainos pūpolus kopā ar sirsnīgajiem vārdiem:

„Tas jums no dzimtenes, dodoties uz cīņu, lai atgrieztos ar uzvaru," un savāds valgums ietrīcējās devējas skropstās.

Uz brīdi divas stipras rokas atkal pacēla meiteni, skūpsts ielija lūpās, un, kamēr viņa atjēdzās, vilciens jau bija pazudis skatam.

Dziedāja cīruļi. Zilgmēja tālumi. Vaira svinēja Saules svētkus.

VERONIKA STRĒLERTE

MŪŽĪGĀ LATVIJA

Rudens vēji kad baisi
Daugavu mutuļos jauc,
Izdzirda vētraini gaisi
Dziļumos Lāčplēsis sauc.

Sauciens no atvariem šaujas
Skanīgs, spēcīgs un tīrs,
Iztrūcies ceļas un aujas
Latviešu karavīrs.

Uguns viesuļos stāvi
Izslejas, ceļas un ļimst,
Varoņu dzīvi un nāvi
Svētījot, Latvija dzimst.

Kopā ar dzīviem un veļiem
Varoņi pulcēties sāk,
Raugi, pa rasainiem ceļiem
Mūžīgā Latvija nāk.

Un liepas šalcot VERAS DEBESĪS

ANDREJS IRBE

Kad dzirdu šos vārdus, man prātā nāk kāds vakars pirms daudziem gadiem. Toreiz rietēja saule, rāma novakare gulēja pār Ogres līčiem, un gaiss bija pilns burvīgas smaržas. Glītā ierindā stāvēja pelēkās drānās tērpti jaunieši, un augstu gaisā, kur rieta saules stari sasaucās ar putnu bariem, plīvoja sarkanbalts karogs. Tā bija kādas jauniešu nometnes vakarjunda...

Nākuši no dažādām sētām, mēs atradām skaņu kopējai dziesmai, rakstu kopējam solim. Tur bija brašie Lāčplēša dzimtenes Lielvārdes dēli, tur klusās Lobes krastā augušās meitenes. No rīta celdamies, cits citu sveicām, līksmu labrītu teikdami... Viss tas dziļi iegulās mūsu sirdīs — tik dziļi, ka zinu, neviens līdz šai dienai to nav spējis izdzēst no tām.

Tagad, kad šī jaukā aina jau palikusi tālā pagātnē, kad ir izstaigātas drūmas takas cauri baigā gada ciešanām, kad kara viesuļos prāts brīžiem apmulst un acis velti raugās pēc ceļa, man šad un tad nākas atkal dzirdēt šo dziesmu, kas nu jau kļuvusi visai tautai tuva kā svētums, ko sirds glabā no paaudzes paaudzē. Bet aizskan garām visa melodija, tikai šī rinda — nez kāpēc — tā palikusi sirdī. Un liepas šalcot veras debesīs — tā teic, un dziļi sirdī sakustas senā jūsma, un visu mani pārņem kā tās saules stari, kas tovakar lija pār pelēko zēnu un meiteņu jaunajām galvām, kas zeltīja nometnes karogus.

Es rakstu jums, jaunie Daugavas vanadzēni, kas tagad atkal pulcējaties zem sava vecā un mūžam jaunā sarkanbaltā karoga, kas atkal apvelkat pelēko latvju jaunatnes tērpu. Nesiet tālāk šo jūsmu, šo skaistumu, ko sirdī var ieliet kāda dziesma! Un nekaunieties sava pelēkā tērpa: jūsu zeme ir pelēka, bet no tās dīgst zeltotas vārpas, no tās aug koki, kas tiecas debesīs. Esiet arī jūs tādi, lai saule, kas rotā jūsu tērpu, vēl gaišāk mirdzētu sirdī. Neļaujiet saviem spārniem slīgt tveicē — lai vējos tie trīc, jums jālido turp, kurp sauc jūsu jaunās sirdis. Tie jaunieši, kuru gaitu pārrāvusi netīrā austrumu vara, jums atstājuši pašu dziedātos vārdus — testamentu un pavēli jums — ko tie vēl nepaguva, to — paveiciet! Ejiet ar viņu, kluso varoņu gaismu sevī — ar to gaišumu, ko staro dziesma par šalcošām liepām, kas debesīs veras, un — tik tiešām — jūs spēsiet zemi uz laimīgu nākotni vest!

Dieva un Laimas svētītā zeme! Tavus aug
kaŗš. Mūsu dārgā dzimtene un senču kaŗotā
drošos tēvzemes sargus un glābējus. Slava

s auglīgos tīrumus un skaistās āres atkal skāris
kaŗotāju gars ir sagaidījis varoņpulkus — savus
Slava Latvijai un viņas sargiem!

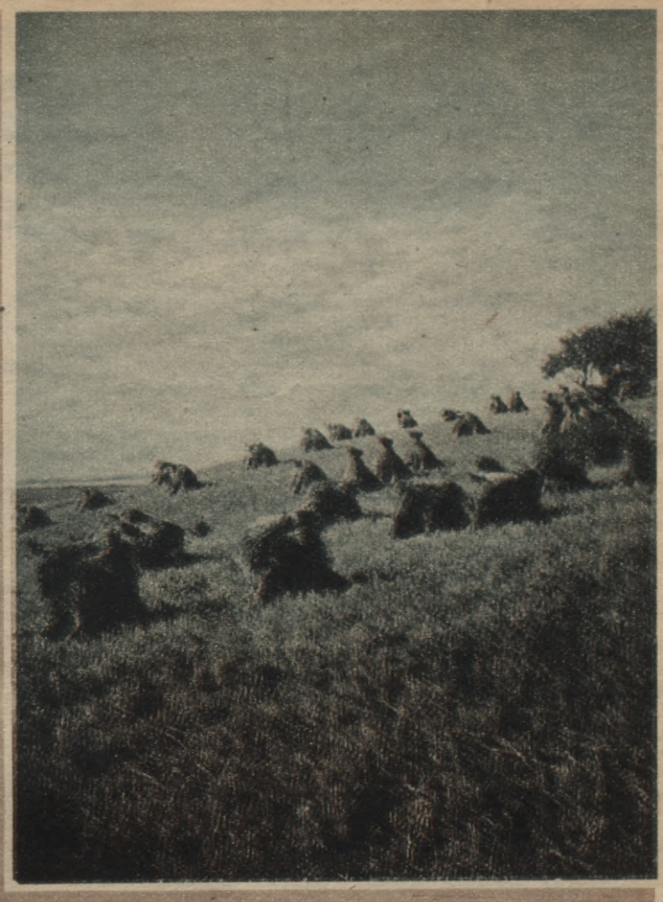

Foto ᛋᛋ-PK. Jarolin.
ᛋᛋ-PK. Zariņš.
ᛋᛋ-PK. Budulis.

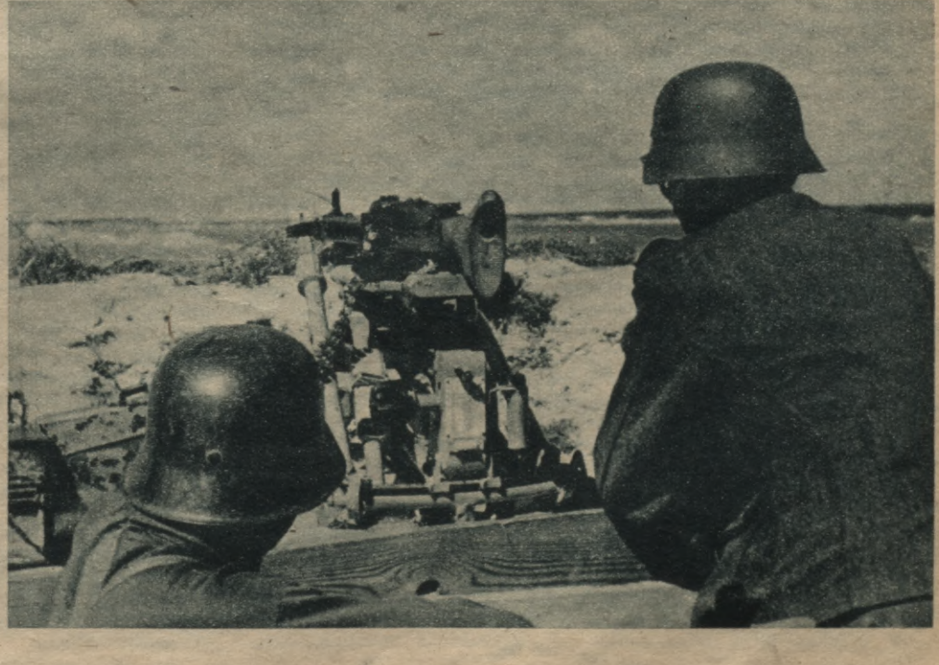

ǂǂ-kaŗa ziņotājs P. E. RINGS

ǂǂ-PK. Septiņdesmit divas stundas bez pārtraukuma jaunais ǂǂ unterščturmfīrers ar saviem diviem tankiem un diviem trieciena lielgabaliem atradās kaujā. Pagājušajā naktī vīri atbalstīja pretriecienā ejošos grenadierus, kas atsvieda boļševikus no iebrukuma telpas. Patlaban grenadieŗi bija ierakušies. Bet tanī pat brīdī nāca jauna pavēle. Viņiem vajadzēja apiet ienaidnieku no sāniem, ielauzties tā aizmugurē, nodibināt sakarus ar kādas citas divīzijas daļām, kas taustījās uz priekšu ienaidnieka aizmugurē, un vajadzības gadījumā atbrīvot no ienaidnieka aplenkuma uz priekšu izbīdītos divīzijas atbalsta punktus.

Šāds uzdevums bija pa prātam unterščturmfīreram un viņa tanku grenadieŗiem. Varbūt pēc nakts kaujas beigām tie bija cerējuši baudīt dažus atpūtas mirkļus un mazliet nosnausties, bet tagad viss nogurums bija aizmirsts. Viņos pamodās medību drudzis, nervi bija līdz pēdējam sasprindzināti. Visu domas grozījās tikai ap to, kā varētu ielauzties pretinieka rindās un dot tam iznīcinošus triecienus.

Agrā rīta krēslā vīri ar saviem tankiem ieņēma pozicijas aiz kāda uzkalna netālu no šosejas. Tikai nodaļas komandieris, augstu izcēlies tanka tornī, varēja saskatīt, kas tur notika. Pēc neilga laika viņš saskatīja kādu padomju automašīnu kolonnu. Viens, divi, trīs, pieci, astoņi, desmit, trīspadsmit — aiz šosejas līkuma tie iznira redzes laukā. Un nu unterščturmfīrers varēja tos labi saskatīt: pirmie trīs bija tanki, T 34 tipa! Tālāk septiņi kravas auto un beigās vēl trīs T 34. Kāda padomju tanku vienība ar savu apgādi.

Nu ir laiks! Neviena mašīna nedrīkst izkļūt no mūsu rokām. Neviens tanks un neviena automašīna, jo tas nozīmētu mūsu pasākuma atklāšanu, pirms vēl tas sācies.

Mierīgi un paļāvīgi unterščturmfīrers dod savas pavēles kakla mikrofonā. Lēnām viņa tanks dodas augšup pa uzkalnu. Tad sāk runāt ložmetēji. Nākamajā acumirklī izšaujas liesmas no diviem pirmajiem boļševiku tankiem. Trešais uzdrāžas tiem virsū. Sekojošā kravas automašīna vēl pēdējā mirklī mēģina nobremzēties, bet tas neizdodas. Tā uzdrāžas tankam virsū un palielina chaosu. Kamēr mūsu tanki tuvojas ienaidnieka kolonnai, trieciena lielgabali joprojām šauj. Atkal uzliesmo kāds T 34. Šoreiz tas ir tas, kas kolonnā brauc kā pēdējais. Arī kāds kravas auto deg. Priekšgalā esošais T 34 mēģina pagriezt sava lielgabala stobru. Pirms vēl tas paspēj izšaut, kāds mūsu tanks padara to cīņai nespējīgu. Tad boļševiki zaudē galvu, pamet savus abus vēl neskartos tankus un bēg. Automašīnu vadītāji dara to pašu. Bet tagad mūsu tanki un trieciena lielgabali atrodas jau uz šosejas, tarkšķ ložmetēji, un neviens boļševiks nespēj aizbēgt.

Tas viss ildzis tikai dažas minūtes. Aukstasinība un straujums devuši iespēju šai īsajā laikā iegūt pilnīgu uzvaru pār pārāko ienaidnieku. Un tikai viens apstāklis mazina vīru uzvaras prieku: abi neskartie T 34 un visas veselās kravas automašīnas tiem jāaizdedzina un jāsaspridzina.

Liekas, ka šis pirmais bagātīgais kaujas guvums šodien nebūs pēdējais. Vēlreiz unterščturmfīrers palūkojas no sava tanka torņa visapkārt: aiz viņiem paliek kūpošs drupu lauks. Medības turpinās.

Pagaidām drošajiem tanku vīriem bija bezdarbībā jānogaida. Tikai pēc veselas stundas tie uzdūrās kādai boļševiku kājnieku kolonnai, kuŗai bija piedalīta prettanku baterija. Iekām vēl ienaidnieks paspēja izvērsties, viņi jau piegāja tam klāt. Prettanku baterijai tanki burtiski pārvēlās pāri, kājniekus apkaŗoja ar ložmetējiem, tos nogalinot vai izklīdinot. Tāds pats liktenis sagaidīja kādu boļševiku artilerijas bateriju, kuŗas pārgājiens negaidīti izbeidzās sadragātu lielgabalu un uz mūžīgiem laikiem apklusušo apkalpes vīru chaosā.

Kad unterščturmfīrers ar saviem kaujas ratiem uzdūrās šai baterijai, viņš atradās jau daudzus kilometrus ienaidnieka aizmugurē. Drīz pēc tam viņš sastapa kādu izlūktanku grupu, kas piederēja pie tās divīzijas, ar kuŗu viņiem bija uzdots atjaunot sakarus. Bez tam viņam spējā trieciena izdevās atbrīvot uz priekšu izvirzīto vācu atbalsta punktu kādā kolchozā, pie kam ložmetēji un granātas atkal ievāca bagātīgu nāves pļauju boļševiku rindās.

Ar to trieciena lielgabalu un tanku cīņu diena bija galā. Kāda pa radio noraidīta pavēle sauca tos atpakaļ. Bez pašu zaudējumiem tie bija sekmīgi veikuši pārdrošo pasākumu. Atskatīdamies uz šīsdienas panākumiem, unterščturmfīrers teica, ka tā bijusi skaistākā diena, kādu viņš ar saviem vīriem pēdējā laikā piedzīvojuši. Un kas gan spētu dot īstam vīram lielāku apmierinājumu, kā šāds panākums, kas gūts bezbailībā un uzbrukuma spara pilnā cīņā.

Drosmīgie zēni

D-kar. E. S.

Jau vairāk nekā stundu pār mūsu sargātiem ierakumiem līst boļševiku raidīto mīnu un artilerijas granātu šķembas. Reizēm to šāviņi krīt sasodīti tuvu mūsu grāvjiem, apberot ar zemes pikām varonīgo aizstāvju bruņu cepures un plecus. Nepieradušiem šis ellišķīgais sprādzienu radītais troksnis liktos neciešams un iedvestu bailes, bet mūsu zēni nav no tiem...

Pēkšņi viesuļuguns beidzas, un tanī pašā laikā no pretējā pakalna atskan kaujā dzīto boļševiku mežonīgi „urrā" kliedzieni. Skaidrs — sākas uzbrukums. Cīnītāji rokām aptvēruši šautenes un ložmetējus, būdami gatavi katrā brīdī laist darbā savus nāvīgos ieročus.

Uzbrucēju masas mutuļo jau metrus sešdesmit no ierakumiem, un liekas — nupat nupat viņu pelēkā lavīna apklās mūsu ierakumus. Nervi cīņas gaidās sasprindzināti līdz augstākai pakāpei.

Ugunī! Aizturēta elpa izlaužas no cīnītāju krūtīm, un acumirklī pārcilvēciskais sasprindzinājums izraisās varenā uguns brāzienā, ko ienaidnieks saņem no visiem mūsu rīcībā esošiem stobriem. Kā aizturēts kalnu strauts, kas pēc dambja izpostīšanas savā trakojošā skrējienā nepazīst šķēršļu, mūsu sekmīgā uguns notriec pie zemes pirmo uzbrucēju vilni. Boļševiku vadība no jauna ietiepīgi raida uzbrukumā savu kaŗotāju masas, kas tomēr mūsu ugunī netiek tālāk kā pirmoreiz. Un tad notiek kaut kas neparedzēts, kas pašiem kļūst gandrīz liktenīgs: savu darbību pēkšņi pārtrauc kāds no ložmetējiem, kas sarga sektoru, pret kuŗu patlaban virzās boļševiku uzbrukuma centrs. Ložmetēja apklušanu pamanījusi arī blakus esošā grupa, bet apvidus tai kavē apšaudīt boļševikus ar savu ložmetēju tur, kur tie patlaban atrodas. Nav laika jautāt pēc apklušanas cēloņiem; steidzīgi kaut kas jādara, lai glābtu biedrus un arī pašus no draudošām briesmām. Kā neziņā grupas komandieris raugās uz ienaidnieka pusi, kuŗš drīz vien uzbrukumu var turpināt un tad... Bet tas ilgst tikai mirkli. Tad grupas komandieris izšķiras par riskantu, bet izdošanās gadījumā lielisku pasākumu: paķēris ložmetēju, kas šobrīd te nav nepieciešams, tas kopā ar savas grupas diviem zēniem, kuŗiem katram pie rokas pāris kastes ar munīciju, pārlec ierakumu malu un pēc nedaudz soļiem ieklūp kādā pa pusei aizaugušā un piesērējušā grāvī, kas ved tieši uz uzbrucēju labo spārnu. Pa pusei rāpus, pa pusei lienot uz vēdera, tie pa grāvi mēģina sasniegt metrus trīsdesmit attālo krūmu puduri. Viņu nodomu lūko izjaukt boļševiki, kas, pamanījuši draudošās briesmas, sāk tos apšaudīt. Tomēr pati Laima tos pavada pārdrošajā ceļā, un ir pats pēdējais laiks, kad trīs uzņēmīgie cīnītāji gandrīz bez elpas sasniedz paredzēto vietu, jo ienaidnieks patlaban piecēlies un kliegdams nāk uz priekšu. Bet tad savu ugunīgo rīkli atver jaunajā pozicijā tikko novietotais ložmetējs. Divi vai trīs ienaidnieka kaŗavīri krīt tieši tad, kad tie pār plecu pacēluši sviedienam sagatavotas rokas granātas. Tās savu darbu paveic ienaidnieka rindās, mūsu ierakumus nesasniegušas. Mums piekļūst tikai daži atsevišķi ienaidnieka kaŗavīri, kas, neredzēdami vairs cita glābiņa, nomet savas šautenes un mēmi paceļ rokas.

Pateicoties trīs drosmīgo zēnu apķērībai un aukstasinībai, ir sabrucis atkal viens no tiem daudzajiem uzbrukumiem, ar kuŗiem boļševiki cerēja samīt mūsu mīļo tautu, mūsu dzimteni Latviju, un viss, kas palicis pēc tā satriekšanas, ir milzīgs skaits kritušu ienaidnieku un daži gūstekņi, kas stulbi blenž savu atbruņotāju sejās.

Div. komandieris ᛋᛋ-oberfīrers Hermels dod kaujas pavēli.

Tērauda sirdis

ᛋᛋ-kaŗa ziņotājs JĀNIS GULBIS

ᛋᛋ-PK. Kanāļa piekrastē. Tas ir gluži parasts ceļrādis, kas netālu no Kaenas Normandijā paslēpies ceļa līkumā zem augļu koku biezajām lapotnēm — „ᛋᛋ-divīzija Hitlera jaunatne". Jaunākā ᛋᛋ-divīzija, kas divos cīņu mēnešos pievienojusi jau daudz lepnu cīņu un uzvaras lauru ᛋᛋ uzvaras rūnām. Blakus tādām vecām ᛋᛋ divīzijām, kuŗu vārdi jau sen kļuvuši par jēdzienu bezkompromisa cīņai, kā „Leibstandarte ᛋᛋ Adolf Hitler", „Totenkopf", „Das Reich", „Viking", godam nostājusies blakus arī šī visjaunākā, kuŗas locekļi uz svārku piedurknēm nes rakstu „Hitlerjugend". Tā ir jaunatne, ko audzinājusi un saviem nākamiem pienākumiem gatavojusi nacionālsociālistiskā valsts. Uzticības zvērestu, ko šie jaunieši mācījušies jau kā mazi zēni — „Mans gods ir uzticība" — tie tagad apliecina frontē ar asins upuri, kā to prasa viņu tautas nākotne un Vadonis.

Šīs divīzijas vēsture nav gaŗa. Pirms gada jaunie HJ zēni — toreiz dažs vēl skaitīja tikai sešpadsmito gadu — bija pirmo reizi nākuši kopā savā divīzijā. Ilgais apmācību posms piedzīvojušo instruktoru un komandieŗu vadībā tos saliedēja un sakausēja par ciešu, labi sagatavotu cīnītāju kopu. Taču — tie bija vēl zēni, un apmācītājiem, domājot par austrumu ziemas bargumu un pārgājieniem, kas pat visizturīgākajiem lika krietni saņemties, dažkārt skats bija bažīgu rūpju pilns. Vai šie zēni spēs to veikt? Un tomēr — tik drošs un fanātiskas ticības un cīņas gribas pilns bija jauno cīnītāju skats, ka bažas pamazām zuda. Sestā jūnija rīts, kad kanāļa piekrastē sākās angļu un amerikāņu uzbrukums, izšķīra divīzijas ceļu — nesaudzīgu cīņu pret invāzijas kaŗaspēku Normandijā. Un tad sākās arī brīnums — šī divīzija bija tā, pret kuŗas cīnītāju varonību sabruka ienaidnieka cerības — soļot uz Parīzi un Berlīni. Divīzija izcirta sev drošu un skaidru ceļu, sekojot fanātiskā ticībā Vadonim un idejām, kas sen jau tiem pārgājušas asinīs.

Divīzija neliecas un neatkāpjas pārspēka priekšā. Tā nevairās tanku triecienviļņu, tā stundām, — dažkārt pat dienām — ierakusies zemē, iztur visbriesmīgāko viesuļuguni. Cieta un akmeņaina te ir Normandijas zeme. Pat īsti ierakties ir pagrūti, un tie vairāk gan ir sekli un šauri caurumi, ne strēlnieku lizdas, kur cīnītāji atvaira pārspēka triecienus. Cik daudz tanku negul izdegušī un sadragāti viņu priekšā, cik tūkstošu lielgabalu rīkles te nav izspļāvušas neskaitāmas tonnas tērauda, cik reižu te dunot pāri nav drāzusies viena eskadriļa pēc otras. Un tad, kad vēl pāri ierakumiem sedzas blāvs pulvera, dūmu un smilšu mākonis un liekas — te vairs nav dzīvas radības — ienaidnieks nāk uzbrukumā. Simtiem tanku aizsegā. Jā, un tad nāk brīnums — pretim tēraudam te stājas dzīvu vīru valnis, un tā priekšā saļogās pat lielākais pārspēks. — Hitlera jaunatnes divīzija stāv kā stāvējusi. Rindas gan ir retākas kļuvušas, jo viesuļuguns ir plosījusies barga un nesaudzīga, bet pāri palikušie saspieduši muguras kopā, un divīzija neatiet ne soli. Tas ir gluži neticami. Ienaidnieka güstekņi pat runā par Hitlera teiku un „Zēnu divīzijas" brīnumu. Un viņi arī paliek pie savām domām. Ko līdzētu tiem stāstīt par garu un ideju, pret ko gaužām niecīgs un sīks liekas viesuļuguns un tērauda lietus. Vai tie saprastu, ka pilsētas var izdedzināt, tēraudu un betonu sadragāt, bet ideja paliek. Un katrs šīs divīzijas cīnītājs ir — idejisks cīnītājs, kas zina, kādēļ viņi te stāv, un kas zina, kādēļ arī mirt vairs nav grūti.

Tas ir brīnums, ko iespējams viegli izskaidrot — bet ir cilvēki, kas to nekad nesapratīs. Tāpat kā tie nav sapratuši, ka Hitlera teika jau sen par patiesību kļuvusi...

DEBES

KĀRLIS ĀRENTS

Gaisa tra

Sirēnas. Izklausās tik baigi, it kā aurotu teiksmaini gari, uzsēdušies uz augstajiem fabriku dūmeņiem. Viss pilsētā notiek tā, kā rakstīts gaisa aizsardzības likumos. Steidzas un pošas, ieņem posteņus, sagatavojas un gaida. Visa pilsēta atgādina gigantu, kas klusu pieplok zemei, lai būtu ik mirkli gatavs drāzties pretim uzbrucējam.

Bet tur pie debesīm sāk plaiksnīties plati staru kūļi, kas līdzinās gan spožiem šķēpiem, gan arī veikliem pirkstiem. Taustās šie pirksti pa tumšo debesu plašumu, satiekas un krustojas, un tad kā kādā spēlē, neko neatraduši, atšķiras, lai pēc brīža spēli turpinātu un atkal sastaptos.

Un, lūk, tur vairāku kūļu krustojumā jau ir arī atrasts meklētais — kāds ienaidnieka bumbvedējs. Nemitīgi sprāgst zenītartilerijas lādiņi, balti dūmu mākonīši rotājas ap uzbrucēju kā nāvīgi vainaga ziedi. Ienaidnieks grib izbēgt, bet uzmanīgie staru pirksti to nelaiž vaļā, zenītlielgabalu stobri nav apklusināmi, un vēl viens dūmu mākonītis, vēl otrs — un tad izšaujas kupla liesmu aste kā kādam silto zemju papagailim — ienaidnieks krīt! Turpat blakus krīt otrs bumbvedējs, tālāk trešais, vēl tālāk...

Krīt, krīt! Plaiksnās staru pirksti, žilbst uguns strēles, sprēgā dzirksteļu chrizantemas, baigojas sidraboti tumši dūmu mutuļi...

Ja vēl kāda ienaidnieka lidmašīna palikusi, tad tā bēg, vairs atpakaļ neatskatīdamās. Vēl staru pirksti to tausta, vēl sprāgst pa zenītartilerijas lādiņam. Tad apklust, staru pirksti ievelkas, atstājot debesis atkal tumšas un rāmas, lai tie, kas lasa dzejas, varētu sapņaini atgāzt galvas un čukstēt: „Tu, rimtā vakara zvaigzne, un ak, jūs dāsnie, greizie rati!"

Kauc atkal sirēnas, šoreiz vienmuļīgi un gari kā snaudu rosinātāji rudens vēji. Trauksme beigusies. Pilsētā atkal notiekas tā, kā paredzēts pretgaisa aizsardzības noteikumos. Tie, kas apveltīti ar ziņkārības talantu, traucas tūliņ pie logiem skatīties, no kuras puses vēl būs redzamas nokritušo lidmašīnu liesmas. Tādi vēlāk gudri spriež:

„Es pats redzēju, ka nogāza divpadsmit."

Cits cenšas apgalvot:

„Viena nokrita tepat kaimiņu sētā."

Visi grib izcelties ar saviem pieredzējumiem, kas liktu apklust pat baronam Minchhauzenam, taču visi atzinīgi slavē gan tos, kas pratuši ar staru pirkstiem satvert uzbrucēju bumbvedējus, gan arī tos, kas veikli ietriekuši lādiņu briesmīgā metalla putna sirdī.

Un kas tad ir šie veiklie cīnītāji, kas pēc trauksmes it kā kautrīgi nolien pie malas, nekārodami nekādus uzvaras laurus un slavas fanfaras. Kur mums tos meklēt un kā pazīt, kā vārdā saukt?

Nevajadzēs nemaz tālu vaicāt un ilgi iepazīties — šie kautrīgie cīnītāji ir mūsu pašu mīļi tuvinieki, kas, sekojot mūsu pirmā ģenerāldirektora O. Dankera aicinājumam, iesaistījušies gaisa spēku palīgdienestā un gaisa aizsardzības baterijās nostājušies blakus vācu karavīriem kā kopīga darba darītāji.

Lūk, zēns tumši zilganā formas tērpā ar Latvijas krāsu lentu ap roku bija tas, kas šo nakti pie milzīgas skaņu uztvērējas tērauda auss sadzirdēja ienaidnieka tuvošanos, bet kāds cits zēns, tādā pat formas tērpā, atkal prata prožektoru tā iegrozīt, ka staru pirksti satvēra ienaidnieku cieši kā knaiblēs, un citi zēni, sēdēdami uz kustošās zenītlielgabala platformas, trieca nāvīgās lodes ienaidniekam tieši virsū. Tie ir mūsu pašu zēni.

Ir jau taisnība — bija grūti vienam otram šķirties no mājām, un cik gan daudz asaru nepārritēja pār gādīgās mātes vaigiem pie iesaukšanas komisijas sliekšņa, jo māte jau parasti domā, ka viņas mīlulim labi var klāties vienīgi mājās, kaut arī to gribētu vest uz lepnu karaļa pili.

Bet pašiem zēniem jau arī viena acs brīdi varbūt tā savādi apmiglojās, bet otra jau smaidot vērsās uz formas tērpu, un kas gan vairs atcerējās plato kastaņu aiz savas istabas loga vai runci Muri, kad, nokļūstot baterijā, pats Dzelzs krusta un citām augstākām atzinības zīmēm rotātais baterijas šefs rādīja uz staltajām gaisa kaujas ierīcēm un jau pirmajā dienā teica:

„Mani jaunie draugi, ar tām arī jūs paši varēsit rīkoties."

Pat tie zēni, kam agrāk gribējās vienīgi cilāt grāmatas, tagad ar tikpat lielu tīksmi pieskaras aparātu gludajiem rokturiem, cik vēl priekš dažām dienām grāmatu lapām vai spalvas kātam.

Viņi ir dažādi, šie zēni — nākuši gan no ģimnazijām un arodskolām, gan arī no pamatskolām. Dažs izskatā bālāks, dzīvojis tieši pilsētas mūros; dažs vēl lepojas ar prāvāku tulznu plaukstā: „Tā man no darbnīcas svārpstas," bet citam vaigs paradīs atplaukt tikpat platā smaidā, cik plata ir saulene viņa vecāku ģimeņes dārziņā Zasulaukā.

Kopējie uzdevumi, kopējais formas tērps un kopējais mērķis tagad viņus sakausē viengabalainā vienībā, ciešā cīņas

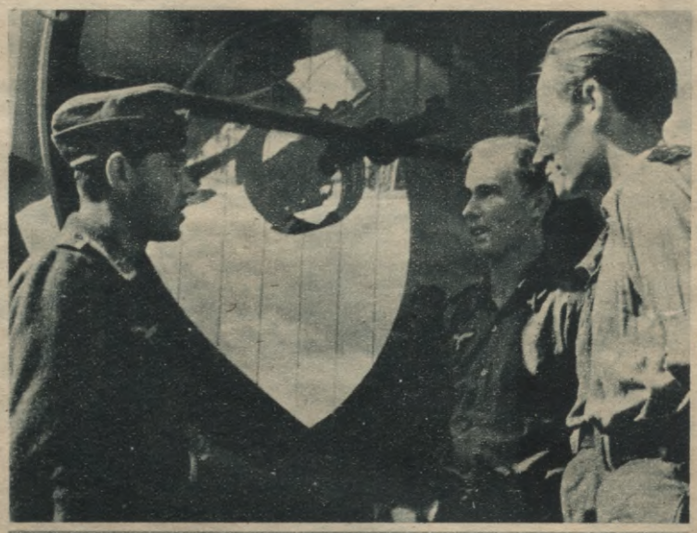

draudzē. Ja brīvajā atpūtas laikā dzird no gultas uz gultu strīdamies par to, kura futbola komanda ir labākā: vai Rīgas Vilki vai Futbola klubs, un ja arī dažs labs nevar samierināties par sava drauga pārāk kraso Ķīšezera ūdens slavināšanu, tad tur pie lielgabala, pie „ausīm" un pie prožektora gaisa spēku palīgs

Sargi

Foto ᛋᛋ-PK. Brinke.

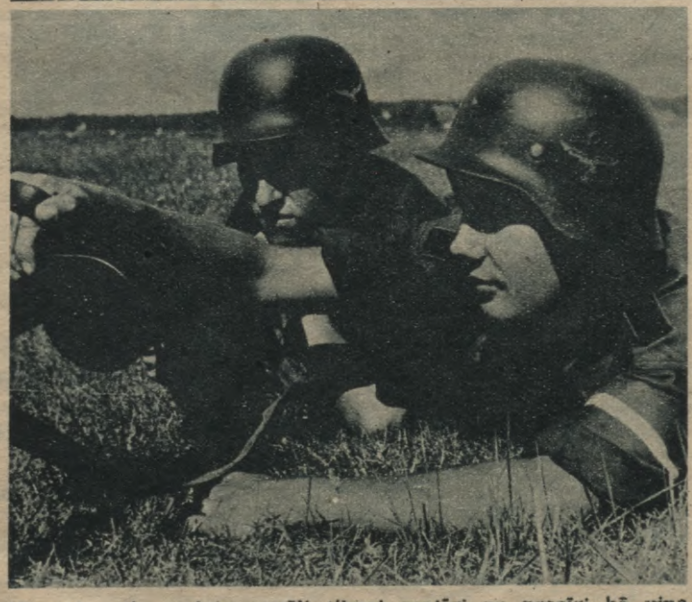

Kļaviņš veiks uzdoto pavēli tikpat centīgi un precīzi kā viņa biedrs gaisa spēku palīgs Ozoliņš.

*

Svinīgais solījums kādā baterijā.

Uz galda izklāti Lielvācijas un Latvijas karogi. Skan marš, sagaidot baterijas komandieri un goda viesus. Ierindā šautenēm rokās stāv rūdītie vācu karavīri un turpat blakus ne mazāk stalti mūsu zēni. Viņi visi it kā vienā spēcīgā balsī saka svinīgā solījuma vārdus:

„Es, gaisa spēku palīgs, apsolos..."

Runā baterijas šefs:

„Sajūtu pienākumu pret latviešu tautu un jūsu vecākiem, un es rūpēšos, lai pie baterijas jums klātos labi un lai jūs izaudzinātu par kārtīgiem un taisniem vīriem."

Tad seko Latvju jaunatnes organizācijas pārstāvja uzruna, Lielvācijas himna un latviešu tautas lūgšana.

Gaŗām solo jauno gaisa spēku palīgu rindas, un baterijas šefa skats labvēlīgi mirkli cenšas pārslīdēt katra zēna sejai. Tas ir tas pats skats, ar kādu vēlāk baterijas šefs, iegājis savā mītnē, veŗas uz galda noliktajā sava mīluļa, pāris gadus vecā zēna ģīmetnē. Tēva jūtas — lūk, tādām ir jābūt gaisa spēku palīgu komandieŗos, un gaisa spēku palīgu dienests ir ne tikai militārs dienests, bet tam jābūt arī kā nopietnam audzinātājam laikam katra zēna dzīvē.

Pēc apmācībām zēni skatās domīgi pāri izslietajiem lielgabalu stobriem un pāri prožektoru lielajām acīm, kur nu katrs uz kādu pusi. Baterijas šefs nopratis viņu ilgas un tāpēc, laipni smaidīdams, atvēl uz pāris stundām aizsteigties mājās.

„Tikai esiet atkal laikā atpakaļ un, pats galvenais — ieturiet visur brašu stāju!"

*

Braša stāja! Ar godu nest savu formas tērpu! — Jā, tas mūsu zēniem īpaši jāievēro, jo viņu formas tērpus grezno cēla pagodinājuma zīme — Latvijas saule uz sarkanbaltsarkanās rokas lentes! Tā ir zīme, kas rotāja mūsu brīvības cīnītājus, tā ir zīme, kas mūsu partizāniem bija par ceļa rādītāju cauri drūmajiem mežu biezokņiem un purvu dūkstīm, tā ir Latvijas uzlēcošās saules zīme.

Zēni! Sargājiet šo svēto zīmi par visu vairāk! Esiet kā seno laiku karognesēji, kas labāk atdeva savu dzīvību nekā ļāva atņemt karogu, kuŗā bija ieausta viņu tēvzemes sargātāja zīme.

Cienīdami šo uzlēcošās saules simbolu un no visas sirds kalpodami tam, jūs arī piedzīvosit to laimīgo brīdi, kad atkal nevienā mūsu zemes stūrī nebūs vairs neviena naidnieka!

Zēni! Sargājiet Latvijas brīvības sauli!

*

Šis skarbais kaŗa laiks prasa arī no jaunatnes audzinātājiem visielāko nesavtību un darba spriegumu. Jaunatnes audzinātājam ir jābūt savos uzdevumos tikpat nešaubīgam kā senajiem zintniekiem un krīviem. Viņam jābūt gudram reģim, kas cauri cīņu mutuļiem redz jaunās audzes nākošās skaidrās, gaišās takas. Kaŗa laikā augošais jaunietis ir līdzīgs vētras locītai smilgai, kas nejūtas vairs droša savās saknēs, un jaunatnes audzinātājam jādod šai smilgai tāda paļāvība saviem spēkiem un tāda drosme, lai tā kļūtu par stingru ozola stādu.

Arī gaisa spēku palīgiem katrā baterijā paredzēti latviešu skolotāji, kuŗus izraudzīs un atbildīgajam uzdevumam sagatavos Latvju jaunatnes organizācija.

Latvju jaunatnes organizācijas vadības stābā no rīta līdz vakaram ir dzīva rosība: nāk pieteikties skolotāji jaunajā darbā, nāk vecāki, interesējoties par zēnu turpmākajām gaitām. Stāba atbildīgie vadītāji ir nerimstošā steigā, jo drīz tiem jābūt iesaukšanas komisijā, drīz skolotāju sagatavošanas kursos, vai atkal jābrauc uz kādu bateriju, lai vienmēr zinātu par zēnu labklājību un vēlējumiem.

Latvju jaunatnes organizācijas vadība ir apņēmusies veikt uzdoto zēnu pārraudzības darbu pēc vislabākās sirdsapziņas, liekot lietā visus savus iespējamos līdzekļus un prasmi.

Nemitīgi pa tālruņiem zvana stāba darbinieki: tur zēniem jāsagādā laikraksti, tur atkal galda spēles un grāmatas, un būs arī plašs mākslinieciska ansamblis, kas brīvajos atpūtas brīžos ieradīsies pie zēniem baterijās. Mākslinieki lai nav kūtri ar piedalīšanos un lai atceras — šie zēni sarga viņu operas namu, teātŗus un koncertu zāles.

Tiks gādāts par zēnu audzināšanu, par viņu kultūrālajiem panākumiem un brīva laika patīkamu izmantošanu. Tiks gādāts par visu visu, ko vien viņi vēlas, jo šie zēni sarga uzlēcošo Latvijas sauli.

*

Tuvojas jau rudenis. Vakaros arvien ātrāk metas tumšs, un istabu kaktos biežāk viesos nāk drūma ēna — krēsla. Tēvi un mātes tādos vakaros daudz domās par saviem mīluļiem un teiks:

„Kāpēc gan viņu nav mājās?"

Kāpēc?

Tāpēc — lai ienaidnieks nespētu izpostīt mūsu skaisto pilsētu Rīgu, lai mūsu staltās celtnes nepadarītu par drupu kaudzēm un krāšņos dārzus un laukus nepārvērstu neauglīgās atmatās. Tāpēc — ka Latvijai ir jāiztur šinī cīņu laikā, un cīņu ugunīs arī zēniem jārūdās nākotnes lielajiem uzdevumiem.

Šinī naktī tu, tēvs, un tu, māte, vari mierīgi dusēt pēc grūtajiem dienas darbiem. Tavs dēls neļaus ienaidniekam dragāt savu dzimto namu un iznīcināt iemīļotos dārgumus. Tavs dēls sarga debesis, mūsu dzimtenes svētās debesis. Un mums visiem ir tikai viens likums, ir tikai viena doma: Par tēvzemi un uzvaru!

Tie tik ir puiši!

I. KAŽEČIŅŠ

Tas bija jau priekš laba laika, kad Juris man svarīgā balsī pastāstīja, ka esot vanags. Es, protams, nekā nesapratu, bet, negribēdams krustdēla acīs par neprašu izlikties, lūkoju to lietu uzskatīt par joku, — sak, vai tad lidot gribi, vai? Neizdevās. Krustdēls parādīja sarkanbaltu nozīmi pie sava svārka atloka un man paskaidroja, ka esot iestājies Latvju jaunatnes organizācijā, un tur zēnus, vecākus par 14 gadiem, saucot par vanagiem. Tai dienā abi reizē gājām no manas darbnīcas uz mājām. Te uz reizi Juris sveicināja un viņa sveicienu smaidīdams atņēma kāds vācu virsnieks. — „Pazīsti?" jautāju.

— „Nē," atbildēja Juris, „bet mēs, vanagi, sveicinām visus virsniekus un arī ar karavīrus. Vai tas nav jauki? Es viņu sveicinu, un viņš atņem manu sveicienu, it kā es būtu karavīrs, un pasmaida vēl kā draugam!"

Man tur nebija ko teikt, un es arī priecājos, ka manam Jurim tik daudz draugu.

*

Jūnija vidū izbraucu laukos. Visiem stāstīju, ka mans nodoms apmeklēt savu krustdēlu — izpalīgu. Īstenais iemesls gan bija — paelpot lauku gaisu un savākt iespējami daudz vitamīnu. Paslepeni cerēju, ka Juŗa saimnieks man kādu taukaināku vitamīnu iedos arī līdzi uz Rīgu. Pēc vēstulē aprakstītā ceļa meklēju Juŗa saimniecību. Te gandrīz vai salēcos. Kāds saulē brūni iededzis puisis, uz siena vezuma stāvēdams, vicināja rokas un sauca: „Šurp! Šurp!" Vienīgi pēc balss pazinu savu Juri. Kamēr vezums līgodamies virzījās pa balto ceļu uz varenajos kokos ie-

slēptās mājas pusi, apjautājos Jurim, vai lauku darbi jau nav apnikuši.

„Ne tik drīzi!" — šis atsmēja. Rādīja delnas, kuŗās jau iezīmējās darbā iegūtie ādas sacietējumi. Sākumā gan no dakšas kāta pirkstu starpās radušās čulgas, bet rokas drīzi vien pieradušas.

„Patausti, kas man tagad par muskuļiem!" viņš lielīgi salieca roku elkonī un, savelkoties muskuļiem, atrotītā krekla piedurkne gandrīz pārplīsa.

„Tagad, lai panāk šurpu tas kaimiņu lielīgais Kažaļ Ziemu plātījās ar savām gumijas zolēm un solīja mani aizpūst. Lai paskatās, ka es šo tagad neaizpūšu. Esot atzīts par leģionam nederīgu. Kā tad citādi var būt — plaušas no pīpošanas čīkst kā sakaltusi pastala."

„Kuš, Jurka!" saruna iejaucās Ilze, Juŗa māsa, kas arī strādāja tai pašā saimniecībā. „Nerunā tik rupji."

„Nuja, tu jau Kažu laikam aizstāvi. Nez vai nav tavs brūtgāns," — Jurka pazoboja, bet Ilze uzmeta lūpiņu un atcirta:

„Nav vis! Tāds — mati kā meitenei, un vispārīgi —" viņa nicinoši atmeta ar roku. — „Es vis neesmu no tām ballīšu meitām."

Jurka atkal pievērsās man. Pastāstīja, ka svētdienās vietējā pamatskolā notiekot izpalīgu sanāksmes.

„Tad laikam ar dejošanu nonematies," es nopriecājos. „Vai Ilze svingot ar iemācījusies?"

„Svingot!" gari novilka Ilze. „Mēs tur nesvingojam. Pagājušā svētdienā dejojām, bet jandāliņu un polku. Tad tik ir prieks tā īsti izlocīt kājas!"

„Galvenais — sanāksmēs tomēr kaut ko mācāmies," Juris turpināja. „Pagājušā reizē vadītājs stāstīja, kā ienaidnieku lidotāji izkaisot degplāksnītes, lai aizdedzinātu zemnieku laukus. mies, kā tādas jāmeklē un jāmet ūdens spainī vai jāierok zemē."

„Mācījāmies arī jaunas dziesmas. Man sevišķi patika tā: „Liec zobenu zem galvas", bet tautas dziesmas tomēr ir visskaistākās," jūsmoja Ilze un tūdaļ savā skaņajā balsī uzgavilēja: Div' pļaviņas es nopļāvu sarkanāi āboliņ'. Juris viņai paklusu piebalsoja, un tā mēs iebraucām pagalmā. Šķūņa durvīs smaidīdams stāvēja ar siena gružiem apbiris sirmais saimnieks. Apsveicinājāmies. Uzzinājis, ka esmu Juŗa krusttēvs, saimnieks atzinīgi lielīja abus jauniešus. Esot ļoti čakli darbā.

„Darbs kaŗa laikā jau ir pirmajā vietā," svarīgi noteica Juris. „Kas tad strādās, ja ne mēs — jaunie!"

*

Augusta sākumā kādā agrā rītā Juris ieradās pie manis darbnīcā ar saini rokās.

„Ko, nevarēji vairs pie saimnieka ilgāk izturēt, bija jau jābēg uz Rīgu." — Es šo tūdaļ ņēmos strostīt. Skaidrs — puika pabēdzis. Kuŗš tad tādā karstā darba laikā strādnieku ar labu laidīs uz Rīgu! „Nu jau no tēva dabūsi sukas! Bet tā, ka tu tūliņ ietu uz mājām!"

Juris nemaz nenobijās, tikai paskatījās ar tādu skatu, ka man mazliet kļuva neomulīgi.

„Tāds kā —" beidzot noteica un plašā žestā parādīja kādu biezu, salocītu papīru. „Iesaukšanas pavēle" — tā izlasīju.

„Vai leģionā?" izbrīnījies jautāju.

„Nudien, Rīgā gan dzīvo, bet nekā nezina!" Juris gluži pūcīgi izmeta. „Nu, gaisa spēku palīgdienestā!"

Kā mēdz sacīt — man tagad atausa gaisma. — Pareizi, es jau arī avīzē biju lasījis kaut ko par zēnu brīvprātīgu pieteikšanos gaisa spēkos. Šaubīgi vēl pagrozīju galvu.

Juris nebija brīvprātīgais — nevarējis jau saimnieku atstāt, bet nu esot pienākusi iesaukšanas pavēle. Esot jau savās mājās bijis un nu ceļā uz iesaukšanas komisiju arī te ieskrējis brītiņu pie manis. Vēl gan nevarot skaidri zināt, bet laikam būšot lielas lietas — puišus likšot pie lielgabaliem un staru metējiem, kārtīgi apmācīšot un tad —...

„Lai tik nāk krievs uz Rīgu! Tā sadosim, ka viņam viss prieks pāries pa latviešu debesīm braukāt!" Cik vērojams, Juris bija vareni iedomīgs.

Pievakarē aizgāju uz Strēlnieku ielu, un komisijas namu pazinu jau pa gabalu. Vārtiņu priekšā pulcējās liels ļaužu daudzums, pie durvīm stāvēja vairāki puiši zilganos tērpos ar gaisa spēku nozīmēm, gan bruņu cepurēs, gan bez tām. Arī pie logiem bija redzami zēni, daudzi gan vēl privātajos apģērbos. Tie sasaucās un sarunājās ar saviem tuviniekiem, kas atradās ārpusē uz ielas. Pa kādu logu plūda klavieŗu skaņas. Spēlēja tautasdziesmu vītni. To drīz nomainīja brašs maršs. — Tanī istabā pulcējoties vidusskolnieki. Kamēr es tā vēroju, izskrēja arī mans Juris — nu, kaŗavīrs, kas kaŗavīrs. Sarkanbalta lente ar saulīti uz rokas, bruņene galvā. Esot iedalīts sardzes nodaļā un palīdzot kārtības uzturēšanā gaisa spēku instruktoriem un organizācijas vadītājiem.

„Lūdzu, atbrīvojiet ceļu!" viņš uzsauca pie vārtiņiem stāvošajiem un pats, skanīgi sasitis papēžus, ar paceltu roku sveicināja kādu briļļainu kungu pelēkā uniformā ar tādu pat sarkanbaltu lenti uz rokas kā Jurim. Tas smaidot atņēma sveicienu un iegāja namā. Braši sveicināja arī citi kāpņu telpā stāvošie zilie zēni.

„Kas tas tāds bija?" jautāju.

„Vadītājs Sīpols, Latvju jaunatnes organizācijas stāba garīgās audzināšanas daļas priekšnieks," lepni paskaidroja Juris. „Tagad visi stāba vadītāji strādā šeit gaisa spēku palīgu iesaukšanas darbā."

„Sveiki!" — un man blakus nostājās vēl kāds zilajā formā tērpts puisis. Pazinu — Juŗa klases biedrs Svirānu Aleksis no Latgales. Apjautājos, kā tad viņam klājies. Aleksim nebija nekā priecīga ko teikt. Boļševiku spiedienam tuvojoties, viņš līdz ar saviem vecākiem evakuējies uz Vidzemi. Stāstīja, ka Latgalē pui-

ši dažkārt taisījuši pārdrošus gājienus boļševiku trieciena smaiļu aizmugurēs. Esot izjaukuši tiltus un sabojājuši boļševiku izvilktās telefōna līnijas.

„Vai tad nemaz bailes nebija?" — jautāju.

„Nu, bijām jau mācījušies, piedalīdamies kopā ar policiju un aizsargiem mežu tīrīšanas akcijās. Es pats jau 1941. gadā kopā ar mūsu pagasta nacionālajiem partizāniem jaucām boļševiku aizmugures dienestu. Tā tik ir lieta! Šie bija tā apjukuši, ka baidījās no katra krūma un paugura. Visur prata pielavīties mūsu partizāni. Žēl, ka man tagad jāstājas šajā dienestā. Varētu atkal Latgalē organizēt partizānus. Tomēr arī šeit daudz ko darīšu tēvzemes labā."

Priekā vēroju Alekša dūšu.

Jurim pa to laiku bija izdevies no sava priekšnieka izprasīt atļauju šovakar vēl aiziet uz mājām, aiznest savas privātās lietas. Domājām, ka iebrauks arī Ilze. Nu tad pašā vakarā viņi abi — Juris un Ilze — atnākšot arī pie manis.

*

Tai vakarā gadījās, ka pie manas mājas vārtiem visi satikāmies ar kaimiņieni Žvadzienes kundzi, pienāca arī sētnieks un mašīnrakstītāja no trešā stāva. Žvadzienes kundze steidzās pavēstīt nupat dzirdēto ziņu, ka apaļš tūkstotis mūsu gaisa spēku palīgu ielādēti kuģos un nosūtīti uz Vāciju. Mašīnrakstītāja ieplēta acis kā spoles un noteica: „Redziet nu! Es jau tā domāju!"

„Jā, mūsējos sūta projām, bet boļševiki ar neizskaitāmām armijām nāk virsū kā melna nakts! Beigās vien būs," — norūca sētnieks, izņēma pīpi no mutes un sirdīgi nospļāvās.

Te man par lielu brīnumu arī Juris ar tīri nopietnu ģīmi sāka stāstīt:

„Jā, VVSS noteikti ziņoja, ka boļševiki nākot ar 1200 divīzijām taisni uz Rīgu un esot jau noslēgta vienošanās, ka Rīgu pametīšot šiem, bet mūsējos visus transportēšot uz Vāciju. Ķīšezerā boļševiki jau esot izcēluši jūras desantu, bet citi lienot šurpu pa Daugavas dibenu."

Tāda vēsts bija kā uguns pakulās. Ir man pārskrēja pār muguru aukstas tirpas. Vienīgi mašīnrakstītāja neticīgi ieprasījās— „Kas tas ir VVSS?"

— „Viena veca sieva stāstīja!" — atteica Juris, paņēma Ilželi pie rokas un abi smiedamies aizskrēja. Sētniekam pīpe izkrita no mutes. Žvadziene īsu brīdi bija pilnīgi bez valodas, bet tad steidzīgi pazuda savā dzīvoklī. Mašīnrakstītāja paraustīja nicīgi balti nopūderēto deguntiņu:: „Dumjš puķa," un arī aizgāja, bet es vēl ilgi tur grozījos kā uzvarētājs kaujas laukā. — Tas jau bija mans krustdēls!

LJO

Kara troksnis ir dzirdams gan vienā, gan otrā Latvijas malā. Mēs tomēr nedrīkstam palikt mierīgi uz vietas un bezdarbīgi noskatīties mūsu apgabalu izpostīšanā. LJO stāba šefa dotā sauksme: „Par tēvzemi un uzvaru!" ir jāpilda ikvienam jaunietim un galvenokārt katram jaunatnes vadītājam. Viss vadības stāba darbs ir pakārtots gaisa spēka palīgdienesta vajadzībām. Latviešu pašpārvaldes pirmais ģenerāldirektors O. Dankers ir nodevis Latvju jaunatnes organizācijai kā visas latviešu jaunatnes darbības vadītājai, saziņā ar piekritīgām militārām iestādēm, pieņemt 1928. gadā dzimušo jauniešu pieteikšanos un 1927. gadā dzimušo — iesaukšanu gaisa spēku palīgdienestā, kā arī patstāvīgi pārbaudīt dzīves un darba apstākļus un uzņemties audzināšanas vadību.

Augstāk minētais uzdevums prasa visa vadības stāba nodošanos gaisa spēka palīgdienesta organizēšanā un vadīšanā, kas arī visiem spēkiem tiek veikts. Pirmā iesaukšanas komisija sāka darboties š. g. 31. jūlijā un vēl arvien turpinās, jo latviešu jaunekļi tēvzemes aizsardzības dienestam pieteicas neparedzēti lielā skaitā. Bieži vien tēvi un mātes domā, ka zēnam būs grūti, ka viņš karavīra dzīvei vēl ir par mazu. Nē, — katrs zēns mīl nodoties tēvzemes aizsardzības darbam, un bez tam — gaisa spēku palīgdienestā nav pilnīga karavīra dzīve, — šeit jāveic tikai vienkāršākie darbi un uzdevumi, kas piemēroti jauniešu spējām.

Latviešu zēni droši stājušies Latvijas zemes gaisa apsardzības dienestā un kā vanagi modri raugās, lai neviena ienaidnieka lidmašīna nepārsteigtu mūsu aizmugures darbu — frontei un uzvarai.

Izplatītās baumas, ka latviešu zēni, gaisa spēku palīgdienesta dalībnieki, nosūtīti uz Vāciju, ir pilnīgi nevietā, to apliecina pašu zēnu vēstules un apciemojumi pie vecākiem.

Virsnieki un instruktori, kā arī paši jaunieši labi saprotas savā darbā un visu veic sirsnīgā saskaņā, jo visu mērķis ir viens — „Par tēvzemi un uzvaru!"

Gaisa spēku palīgdienesta audzinātājiem — skolotājiem no š. g. 14. līdz 15. augustam notika īsi kursi, kur viņus sagatavoja saviem jaunajiem pienākumiem.

Kursos norādījumus darbam deva LJO vadības stāba atbildīgie darbinieki un pārrunās dzīvi piedalījās kursu dalībnieki.

Kursos piedalījās 30 skolotāju, kas nekavējoties stājās pie dienesta pienākumu veikšanas. Katriem 50—100 gaisa spēku palīgiem ir izraudzīts viens skolotājs — audzinātājs, kas veiks arī LJO vienības priekšnieka pienākumus, kā arī rūpēsies par zēnu garīgo audzināšanu.

*

LJO jaunākie zēni un Meiteņu apvienības dalībnieces pēc iespējas iesaistās Tautas un Karavīru palīdzības darbos, veicot dažādus ziņnešu un sakarnieku pienākumus. Tā Madonas meitenes līdz pēdējam brīdim ēdināja un baroja stacijā karavīrus, Jelgavas LJO dalībnieki gaisa aizsardzības dienestā pie policijas dežūrēja līdz pašam pēdējam brīdim, atstājot savu posteni, kad pilsēta bija jau pa daļai sagrauta un dega...

Rīgas meitenes jaunajā latviešu ✠ lazaretē pārrauga veselu nodaļu, teicami pierādīdamas savu mīļo sirdi ievainotajiem karavīriem un slimo kopēju māku.

Ka latviešu jaunieši briesmu brīžos prot uzupurēties un veikt visatbildīgākos uzdevumus, tas jau ir vairākkārt pierādījies, un vēl jaunī jauniešu simti un tūkstoši stāsies tēvzemes liktens cīņas sekmētāju varonīgajās rindās.

Izdevējs: LJO stāba šefs. Apgāds — Kontinents. Palasta ielā 3. Tālr. 22310. Galvenais redaktors RAIMUNDS ČAKS. Iekārtojis MARĢERIS VITOLIŅŠ. Iznāk vienreiz mēnesī. Atsevišķs numurs maksā RM 0.40. Redakcija Rīgā, Adolfa Hitlera (Brīvības) ielā 34/36-10. Tālr. 92856. Redaktors runā no plkst. 8—10.

107(8) VIII 44 Deutsche Verlags- und Druckerei-Ges. im Ostland m. b. H. Riga, Schmiedestr. 29.

VALSTS BIBLIOTEKA
28. ZEPT. 1944

VIESTURA PILSKALNS